

BACHELOROPPGAVE

Stisykling på privat eiendom;

Hvilke tiltak kan dempe brukerkonflikter mellom stisyklister og grunneiere?

Av

137 Kenneth Fugelsø

105 Hallgeir Garmo

149 Viktor Persson

Trail biking on private land;

What measures can reduce user conflicts between trail bikers and landowners?

Reiselivsledelse

BO6-2011

Mai 2016

Avtale om elektronisk publisering i Høgskulen i Sogn og Fjordane sitt institusjonelle arkiv (Brage)

Jeg gir med dette Høgskulen i Sogn og Fjordane tillatelse til å publisere oppgaven (Skriv inn tittel) i Brage hvis karakteren A eller B er oppnådd.

Jeg garanterer at jeg er opphavsperson til oppgaven, sammen med eventuelle medforfattere. Opphavsrettslig beskyttet materiale er brukt med skriftlig tillatelse.

Jeg garanterer at oppgaven ikke inneholder materiale som kan stride mot gjeldende norsk rett.

Ved gruppeinnlevering må alle i gruppa samtykke i avtalen.

Fyll inn kandidatnummer og navn og sett kryss:

149 Viktor Persson

JA NEI

137 Kenneth Fugelsø

JA NEI

105 Hallgeir Garmo

JA NEI

Sammendrag

I denne bacheloroppgaven har vi sett nærmere på konflikter som oppstår mellom stisyklistere og grunneiere. Stisykling er i dag en attraktiv aktivitet som stadig vokser i popularitet i store deler av landet. Dataene er samlet fra Sandane i Vest- Norge, og trekker inn eksempler fra tidligere forskning om Kaupanger, som også er et attraktivt område for stisykling. Sandane er valgt som representant for et «typisk vestnorsk bygdesamfunn», og tiltakene kan være overførbare til andre liknende sykkeldestinasjoner. Det er begrenset forskning på konflikter mellom stisyklistere og grunneiere. Vi har derfor valgt en kvalitativ metode med dybdeintervjuer av informanter som er tilknyttet stisykling, der både stisyklistere, grunneiere, utmarksforvalter i kommunen og en stibygger er representert. Undersøkelsen avdekker at det er relativt få konflikter rundt stisykling på Sandane, men at det finnes problemområder som kan eskalere om stisykling fortsetter å øke i popularitet. De tre viktigste konfliktområdene er slitasje, forstyrrelse av jakt og motstridende eller uklare rettigheter. Resultatene tyder på at dialog, gode sosiale nettverk og holdningsarbeid er avgjørende for å hindre slike konflikter. Oppgaven foreslår på bakgrunn av dette at en god lokal forankring og et kommunalt kontaktorgan som styrer utviklingen av aktiviteten er de viktigste forebyggende tiltakene. I tillegg blir det drøftet mer spesifikke tiltak som kan løse de eksisterende konfliktene med forstyrrelse av jakt og slitasje på stinettverk. Grunneier har per i dag ikke noe økonomisk utbytte av stisyklingen som foregår på hans grunn. Det siste tiltaket diskuterer derfor hvordan grunneier skal kunne ta del i verdiskapingen som aktiviteten medfører.

Abstract

In this bachelor thesis we take a closer look at the conflicts that may occur between trail bikers and landowners. Trail biking is today an popular activity that is in constant growth all over the country. The data is collected from Sandane in Western Norway, and uses examples from other popular trail riding areas, such as Kaupanger in Sogndal. Sandane is a "typical west Norwegian village", and measures may be transferable to other similar destinations. There is limited research on conflicts between trail bikers and landowners. We have therefore chosen a qualitative method with in-depth interviews of informants associated with trail biking, where both trail bikers, landowners, a representant from the local municipality, and a singletrack-developer is represented. The survey reveals that there are relatively few conflicts around trail riding in Sandane, but there are problem areas that could escalate if the activity continues to increase in popularity. The three main areas of conflict are wearing on the terrain, disturbance of hunting and conflicts involving unclear rights. The results show that dialogue, good social networks and positive attitudes towards the different parties is essential to prevent such conflicts. This study proposes on this basis that a strong local support and a local contact office that manages the development of the activity is the most important preventive measures. In addition, there are proposed more specific measures to resolve the existing conflicts with disturbance of hunting and wearing on the trail network. Landowners currently has no economic dividends of trail riding on his land. The last measure discuss how landowners should be able to take part in the value creation the activity entails.

Forord

Denne bacheloroppgaven er avslutningen på ett treårig studie innen reiselivsledelse ved Høgskulen i Sogn og Fjordane. Arbeidet med oppgaven har vært interessant, og vi ha lært mye om stisykling og årsaken til at det oppstår konflikter rundt dette. Dette temaet hadde ingen av oss noe særlig kjennskap til fra før, da ingen av oss er aktive stisyklistere.

Vi vil rette en stort takk til våre respondenter. Vi er meget imponerte og takknemlige for engasjementet dere har bidratt med. Vi vil også takke Kristin Løseth for god veiledning gjennom hele prosessen.

God lesing!

Hallgeir, Kenneth og Viktor

Mai 2016

Innholdsfortegnelse

Forord.....	V
1.0 Innledning.....	1
1.1 Formål og avgrensning av oppgava	1
1.2 Oppbygging av oppgaven	2
2.0 Litteraturgjennomgang.....	3
2.1 Stisykling.....	3
2.1.1 Utbredelse	3
2.2 Kontekst Sandane	4
2.3 Det historiske bakteppet til konflikten mellom grunneiere og stisyklister	5
2.4 Formelle og uformelle institusjoner som styrer bruken av utmark	7
2.4.1 Formelle institusjoner: Allemannsretten	8
2.4.2 Uformelle institusjoner	12
2.5 Konflikter	14
2.6 Konfliktløsning.....	15
3.0 Metode	18
3.1 Undersøkellesprosessen	18
3.2 Undersøkellesdesign og utarbeiding av problemstilling.....	18
3.3 Kvalitativ tilnærming - fordeler og ulemper.....	20
3.4 Gjennomføring av intervju	21
3.5 Utvalg av enheter	22
3.6 Analyse av datainnsamlingen	23
3.7 Validitet og reliabilitet	24
3.8 Etske forhold.....	24
4.0 Analyse	26
4.1 Bekrivelse av Sandane	26
4.2 Konflikter på Sandane	27
4.2.1 Forstyrrelse av jakt	27
4.2.2 Motstridende og uklare rettigheter	30
4.2.3 Slitasje.....	32
4.2.4 Mulige konflikter ved kommersialisering.....	33
4.3 Konfliktdependende tiltak.....	35
4.3.1 Tiltak 1: Lokal forankring	36
4.3.2 Tiltak 2: Offentlig kontaktorgan	40
4.3.3 Tiltak 3: Hjortejakt; kanalisering og begrensning i ferdsel	43
4.3.4 Tiltak 4: Slitasje: bærekraftig bruk og utvikling av stinettverk	45

4.3.5 Tiltak 5: Verdiskaping eller kompensasjon til grunneier	46
4.4 Hva skiller konfliktene på Sandane fra konfliktene på Kaupanger?	48
5.0 Konklusjon	50
5.1 Forslag til videre forskning	51
6.0 Litteraturliste	52
7.0 Vedlegg	57
7.1 Vedlegg 1. Intervjuguide.	57
7.2 Vedlegg 2. Samtykkeskjema.	60

1.0 Innledning

Stisykling er i sterk vekst, og i Europa er sykling den mest populære ferieaktiviteten etter vandring. De siste årene har det moderne friluftslivet utviklet seg mot mer utstyrskrevede og ekstreme aktiviteter. Tidligere har syklingen primært foregått på bil- og traktorveier der konsekvensene ovenfor grunneier har vært av mindre betydning, men nå beveger syklistene seg i større grad ut i terrenget på de kupertene. Norges utmarksressurser blir forvaltet gjennom et komplekst system av normer og regler som ofte har røtter langt tilbake i historien. De mest attraktive områdene for stisykling ligger ofte i rurale strøk tilknyttet små lokalsamfunn, og det vil være interessant å undersøke hvordan slike samfunn regulerer ferdsel og løser konflikter tilknyttet stisykling. Tidligere er det gjennomført forskning på konflikter mellom stisyklister og andre grupper innen friluftsliv i utmark, men det er imidlertid lite forskning som går i dybden på konfliktene som oppstår mellom grunneiere og stisyklister. Problemstillingen i denne oppgaven er derfor: **Stisykling på privat eiendom; hvilke tiltak kan dempe brukerkonflikter mellom stisyklister og grunneiere?**

Fokusområdet for oppgaven er Sandane i Nordfjord fordi de er i en oppstartfase når det gjelder stisykling. I tillegg har Destinasjon Nordfjord iverksatt en storstilt satsing på terrengsykling i regionen. Den innsamlede data sammenlignes med Brendehaug og Engesets (2015) rapport som blant annet handler om konflikter og konfliktløsning mellom syklistene og grunneiere på Kaupangerhalvøya i Sogndal kommune. Kaupanger skiller seg fra Sandane med kun et fåtall grunneiere som forvalter store områder, mens det på Sandane eksisterer en mer typisk vestnorsk grunneierstruktur med mange små grunneiere. Det vil derfor være interessant å se om dette er en faktor som påvirker konfliktnivået.

1.1 Formål og avgrensning av oppgava

Formålet med denne oppgaven er å gjøre rede for typiske konflikter som oppstår mellom stisyklister og grunneiere i utmark. Deretter diskuteres ulike tiltak som kan forebygge og løse disse konfliktene på en måte som er nyttemaksimerende for samfunnet. Stisykling defineres her som all sykling som foregår utenom vedlikeholdt vei, altså ute i terrenget og på sti (Hjelle, 2013). Fokuset er først og fremst på private grunneiere, men vil også inkludere konflikter angående offentlige interesser og statlig eiendom da dette er nødvendig for å få fram helheten i visse konflikter. Vi ønsket i utgangspunktet kun å intervju grunneiere og stisyklister, men fant ut at det var andre synspunkt som også var viktige for å belyse problemstillingen. Det ble

derfor også gjort intervjuer med Gloppen kommune ved utmarksforvalter Peter Andresen, og sjef i Rekkje stiuutvikling, Roald Eidsheim. Sistnevnte utarbeider en masterplan for terrengsykling i regionen Stryn-Nordfjord. Et felles mål for intervjuene var å avdekke hva konfliktene dreide seg om, hvordan de løser konflikter i dag, og hvordan man kan dempe konfliktnivået i fremtiden. I intervjuet med Roald Eidsheim innhentet vi også mer spesifikk informasjon om masterplanen, stisykling som aktivitet, krav til stier og fasiliteter som trengs for å tilrettelegge for kommersiell stisykling. I intervjuet med Peter Andresen ble det fokusert på kommunens rolle i forvaltning av utmark og som konfliktmegler mellom syklistene og grunneiere. Oppgavens mål er å kunne bidra med nyttig informasjon til å minimere konfliktnivået på destinasjoner som utvikler stisykling.

Oppgaven er avgrenset til konfliktene som omhandler private grunneiere og stisyklistene. For å kunne løse konflikter som oppstår i et lokalsamfunn, er det viktig å forstå hvorfor disse oppstår. En ny aktivitet som stisykling utfordrer ikke bare formelle lover og restriksjoner slik som allemannsretten, den vil og røkke ved gamle tradisjoner og uformelle normer for bruk av utmark. Oppgaven har derfor et sosiologisk perspektiv, og tar for seg både formelle og uformelle institusjoner som regulerer ferdsel i utmark. Kommersialisering av aktiviteten kan være en viktig faktor for konfliktnivået, og reiselivsnæringen vil derfor ha en viktig rolle i konflikthåndteringen. Undersøkelsen inkluderer likevel ikke informanter fra reiselivsnæringen da det vil være for ressurskrevende å inkludere disse, og at det kan gjøre oppgaven for kompleks.

1.2 Oppbygging av oppgaven

Til nå er temaet, problemstillingen, formål og avgrensning av oppgaven presentert. Videre presenteres relevant teori som et nødvendig grunnlag for å forstå de ulike konfliktområdene og hvordan disse kan løses. Deretter kommer metodedelen der det argumenteres for valget av en kvalitativ datainnsamling. I analysen presenteres funn og tiltak som diskuteres opp mot tidligere forskning som til slutt ender med en konklusjon på problemstillingen.

2.0 Litteraturgjennomgang

I litteraturgjennomgangen presenteres teori som er relevant for å få en dypere forståelse av konfliktene mellom grunneiere og stisyklister. Først beskrives stisykling og Sandane som er fokusområdet for oppgaven. Videre beskrives det historiske opphavet til den særnorske grunneierstrukturen og hvordan dette har påvirket forvaltning, bruk og konflikter i utmark i dag. Deretter vil det forklares nærmere hvilke formelle og uformelle institusjoner som regulerer ferdsel med stisykkel i utmark. Allemannsretten er den viktigste formelle institusjonen og det vil gjøres rede for de forskriftene som er aktuelle for stisykling. Deretter vil de uformelle institusjonene redegjøres. Her forklares blant annet hvordan tradisjoner, normer og sosiale nettverk i et lokalsamfunn også regulerer ferdsel med stisykkel. I avslutningen av litteraturgjennomgangen er det fokus på konfliktteori og konfliktløsning. Dette gir et klarere bilde av hvordan de ulike partene oppfatter og løser konflikter.

2.1 Stisykling

Stisykling kan beskrives som en underkategori til terrengsykling, der terrengsykling er all *“sykling utenfor vedlikeholdt vei”* (Hjelle, 2013, s. 12). Terrengsykling kan dermed sees på som et bredt felt som tar for seg alt fra downhill- til tursykling. Stisykling faller et sted mellom disse feltene og merkehåndboka definerer det på følgende måte:

Stisykling foregår gjerne på smale stier ... til skogs eller til fjells, eller på svaberg. En stisyklist beveger seg som regel mellom gang- og løpefart, og utfordringen ligger i terrenget syklisten skal forsere (Hjelle, 2013, s. 12).

Tiltnes (2015) presiserer i sin masteroppgave at stiene kan inneholde mindre tilrettelegginger som gjør de mer fremkommelige, som klopper over bekker, myrer eller andre elementer som kan bygges for å forbedre opplevelsen, samt minske slitasje.

På bakgrunn av dette ser vi i denne oppgaven på en stisyklist som en som sykler på sti, mer eller mindre tilrettelagte, i ulike terrengetyper. Vi vil i noen tilfeller også bruke begrepet terrengsyklist, da mange tidligere undersøkelser velger å se på disse aktivitetene som ett.

2.1.1 Utbredelse

Sykkelen har eksistert siden midten på 1800-tallet, og har vært under konstant utvikling siden den gang. Terrengsykling oppsto først på vestkysten av USA rundt 1970. Siden da har

aktiviteten hatt en enorm vekst i popularitet (Stoltenberg, 2015). Ulike former for terrengsykling har hatt stor vekst utover 2000-tallet. Antall nordmenn som deltok i en eller annen form for terrengsykling fordoblet seg fra 13 % til 26 % i perioden 2001 til 2011. I tillegg fremgår det av rapporten at det er en betydelig økning i turister som planlegger å delta, eller har deltatt i sykkelaktiviteter (Dervo, et al, 2014).

Aktiviteten er en del av de moderne friluftaktivitetene, som omfatter blant annet kiting, rafting og frikjøring. Felles for aktivitetene er at de er relativt krevende både fysisk, teknisk og utstyrmessig (Odden, 2008). Som tidligere nevnt er stisykling en aktivitet som stadig øker i popularitet og dette gjenspeiles i reiselivsmarkedet. Kaizen (2009) refererer til en undersøkelse utført av TNS Gallup i 2009 om stisykling, der det kommer frem at aktiviteten har en stor vekst i Norge. De siste tre årene har 15,1 % av befolkningen over 15 år prøvd stisykling. I den samme undersøkelsen legger de også til at 30,5 % av befolkningen over 15 år sier det er svært eller ganske aktuelt å prøve stisykling (Kaizen AS, 2009). Flere destinasjoner i Norge ønsker å satse på stisykling blant annet har både Trysil og Hafjell i dag sine egne sykkelparker. I 2014 arrangerte Hafjell Bike Park verdensmesterskap i MTB (Mountain biking) med nærmere 800 deltakere. Arrangementet blir i ettertid sett på som et symbol på sykkelsatsingen blant destinasjonene i Norge (Hafjell Alpinsenter, 2015).

2.2 Kontekst Sandane

Gloppen kommune ligger dypt inne i de norske fjordene, nærmere bestemt ved Nordfjorden i Sogn og Fjordane fylke. I dag bor det ca. 5800 mennesker der og ca. 2000 av disse i kommunesenteret Sandane (Gloppen kommune, 2016). Området har en del turisme og Sandane er kanskje mest kjent for et av landets “historiske hoteller”, Gloppen Hotell (De historiske – hotell & spisesteder, 2016).

I de senere årene har det vært en storstilt satsning på terrengsykling i Nordfjord der målet har vært å øke området sin konkurransekraft som aktivitetsdestinasjon. Prosjektet som har fått navnet Terrengsykling i Nordfjord har vært et samarbeid mellom de ulike kommunene i området, i tillegg til Norwegian Centres of Expertise (NCE) Fjord Norway samt Sogn og Fjordane fylkeskommune. Sandane har utmerket seg som det området med størst potensiale for entusiaster, mye av dette på grunn av flattere terreng enn ellers i Nordfjord. Prosjektet har involvert folkehøgskolen på Sandane, Nordfjord folkehøgskole, som har bidratt med rydding av sti. Ellers har prosjektet hatt fokus på informasjonsmateriell som kart og skiltning i tillegg til økt markedsføring gjennom NCE Fjord Norway og Destinasjon Nordfjord (Reisemål Stryn

og Nordfjord AS, 2013).

Sommeren 2015 ble det også avholdt kurs i stibygging på Folven camping i Stryn, med involverte fra reiselivsnæringen i området, i tillegg til Nordfjord Grovsyklarlaug og NCE Tourism. Kurset ble holdt av Allegra med blant annet stibyggerne Shane Wilson og Mark McClure som av Halvard Avdem omtales som “... kanskje de med størst kompetanse i verden innen bygging av stier for syklistene.” Kurset hadde hovedfokus på tilrettelegging og bygging av bærekraftige stier (Scheve, 2015).

Det mest brukte og egnede området for stisykling på Sandane ligger på nordsiden av Gloppenfjorden. Kartet fra Trailguide (2016) viser at stiene som blir markedsført her ligger på halvøya mellom Gloppenfjorden og Nordfjord, og stiene ligger hovedsakelig øst for Vassenden-Svinestranda og Tistam. De mest brukte sykkel- og turstiene ligger i området Haugsvarden-Føleide-Vereide. Det er også i dette området det har oppstått mest konflikter mellom grunneiere og syklistene (Roald Eidsheim, 23.02.16 ved Rekkje stiutvikling og Bjørn Karlsnes 05.04.16, leder for jaktfelt i det aktuelle området). Det er en oppstykket grunneierstruktur i området, med både små private grunneiere, bygdeallmenninger og noe statsgrunn. Bare i området Vereide-Gloppestad-Alme er det ca. 30 ulike grunneiere som forvalter hjortejakta i to ulike jaktfelt. Mange av gårdene på Vereide er utskilte bruk fra den tidligere prestegården, og arealene på disse eiendommene er oftest 30-100 mål (Bjørn Karlsnes 05.04.16 & Peter Andresen 07.03.16). Gloppen kommune er av de viktigste jordbrukskommunene i fylket, og gir grunnlag for om lag 500 årsverk (Gloppen Kommune, 2016). Kommunen har en stor hjortebestand og det blir felt over 550 dyr pr år, noe som tilsvarer 25-35 tonn kjøtt til en samlet verdi på 3-5 mill. kroner pr år. Jakta har og en stor rekreasjonsverdi da kommunen har rundt 370 registrerte jegere i tillegg til jegere fra andre kommuner (Gloppen kommune, 2014).

2.3 Det historiske bakteppet til konfliktene mellom grunneiere og stisyklistere

Stisykling blir organisert på ulike måter i forskjellige land på bakgrunn av grunneierstruktur, restriksjoner og andre forhold knyttet til ferdsel i naturen. Norge har en spesiell grunneierstruktur og måten utmark blir forvaltet på i dag er formet av en del historiske forhold. Det er viktig å forstå disse særnorske forholdene når man skal analysere konfliktene som oppstår mellom stisyklistere og grunneiere.

Grunneierstrukturen i Europa har røtter i føydalismen som var utberedt mellom år 1100 og 1300. Føydalismen var en samfunnsform som skapte sterke avhengighetsbånd mellom mennesker gjennom et hierarki av sosiale klasser. Denne samfunnsformen førte også til en oppstyking av eiendomsretten med et strengt hierarki av rettigheter over jorden. Småbøndenes jordlapper ble samlet under store godseiendommer og denne maktstrukturen var preget av ydmykhet og underkastelse. Det blir hevdet at dette har hatt stor innflytelse på utviklingen av dagens samfunn i Vest-Europa. Hvordan mennesker tenker, føler og uttrykker seg har blitt påvirket av føydalismen. (Ganshof, oversatt av Sogner, 1969).

Føydalismen ble ikke utbredt på samme måte i Norge som ellers i Europa (Gurevic, oversatt av Supphellen, 1977). Det var flere årsaker til dette; en topografi som gjorde det vanskelig å innføre systemet, en stor andel selveide bønder ved utgangen av vikingtiden og svartedauden som førte til økonomisk og sosial kollaps i 1349. Alt dette gjorde at bøndene var friere og stod sterkere i Norge enn i andre land gjennom hele middelalderen. Norge gikk gjennom mange ulike styresett og omveltninger fra svartedauden og fram til 1800-tallet, men den frie norske bonden bestod prøvelsene (Gurevic, oversatt av Supphellen. 1977; Emblem et al., 1993). Gurevic (oversatt av Supphellen, 1977) påstår at særtrekk ved den norske bonden og hans kamp mot de strenge naturgitte forholdene i middelalderen har vært viktig i dannelsen av dagens samfunnssystem og nordmenns forhold til frihet. Han beskriver den frie norske bonden på denne måten : *“Den tradisjonelle moral og de nedarvede forestillinger om den frie manns ære tillot ham ikke å tåle personlig fornedrelse eller krenkelse av hans medfødte rettigheter”* (Gurevic, oversatt av Supphellen, 1977, s. 110).

Samtidig som den første lovfestingen av privat eiendomsrett i Norge ble vedtatt av Magnus Lagabøte i 1274 (Reiten, 2012) vedtok samme konge forløperen til allemannsretten, Tjodgata (Schulerud, 1974). Dette gjorde at en kunne forflytte seg, oppholde seg og høste nødvendige naturressurser for å overleve og ferdes trygt gjennom det kupert og vidstrakte landet. Nordmenn tar det ofte for gitt at de kan ferdes fritt i norsk utmark, noe som ikke er en selvfølge i store deler av verden (Brox, 2001). Konfliktene som oppstår mellom stisyklister og grunneiere kan i mange tilfeller oppstå på bakgrunn i disse, ofte motstridende “medfødte” rettighetene som eiendomsretten og allemannsretten representerer.

Norges grunneierstruktur

I dette avsnittet forklares opphavet til ulikhetene i grunneierstrukturen på Sandane og Kaupanger og generelle særtrekk ved grunneiersammensetningen i Norge. Deler av kysten og de beste jordbruksområdene i Norge ble gjennom middelalderen påvirket av de føydale forholdene i Europa gjennom handel og sjøfart (Emblem et al. 1993). Kaupanger har lang historie som handelssted (Heiberg, 1932) og grunneiersammensetning bærer preg av dette da halvøya er fordelt på 2-3 store grunneiere (Brendehaug & Engeset, 2015). Som nevnt ble ikke føydalismen særlig utbredt i storparten av landet, noe som førte til at bøndene beholdt sine små jordlapper (Gurevic, oversatt. 1977; Emblem et al., 1993). Svartedauden og husmannsvesenet førte til en ytterligere oppstyking av eiendommene (Emblem et al. 1993; York et al. 2011). I senere tid har rasjonalisering av landbruket ført til at bare en fjerdedel av dagens landbrukseiendommer er i drift (Statistisk sentralbyrå, 2014a og b), noe som også kompliserer eiendomsstrukturen. En stor andel av småbrukerne er organiserte i grunneierlag som samarbeider om jaktløyver, viltforvaltning og kostnader ved felles veier og annet (Direktoratet for naturforvaltning, 1997). Man har også bygdeallmenninger i fjell- og skogsområder der bygdelaget har lovbestemte rettigheter (Falkanger, 2015). Staten er en stor grunneier, men i Sør-Norge er det stort sett terreng over tregrensa som er statseid. I disse statsallmenningene er det også lokale allmenningsrettigheter som varierer fra sted til sted, men det er staten som har grunneierretten (Statskog, 2016).

2.4 Formelle og uformelle institusjoner som styrer bruken av utmark

De historiske forholdene har altså hatt stor innvirkning på det konfliktbildet som en kan se mellom stisyklister og grunneiere i dag. For å forstå hvordan konflikter oppstår og løses i dag er det nødvendig å gå nærmere inn på hvilke formelle og uformelle institusjoner som regulerer ferdsel med stisykkel i norsk utmark. Bruken av utmark blir regulert gjennom ulike formelle institusjoner, slik som allemannsretten og naturmangfoldloven. I praksis er bruk av utmark også regulert gjennom uformelle institusjoner. Dette kan være lokale normer, tradisjoner og eldgamle praksiser for hva lokalbefolkningen anser som riktig bruk av utmark (Haugset, 2011). I alle deler av samfunnet finner man formelle og uformelle regler som organiserer samhandling mellom mennesker. Når reglene strukturerer og skaper gjentakende atferd mellom mennesker kan dette defineres som en institusjon (Ostrom, 2005). Disse institusjonene finner man overalt i samfunnet slik som i familier, idrettslag, bedrifter, nabolag og offentlige myndigheter. Menneskene som samhandler innenfor disse strukturerte reglene vet at deres atferd og valgene de tar har konsekvenser for dem selv og andre medlemmer av

samfunnet (Ostrom, 2005). Her defineres formelle institusjoner som nedskrevne regler med spesifiserte straffetiltak. Formelle institusjoner har regler som fører til konkrete sanksjoner slik som fengselsstraff og bøter. Disse reglene kan være lover, forskrifter, reguleringsplaner og avtaler (Hovland, 2003). Uformelle institusjoner består av normer som ikke gir en spesifisert straff når disse blir brutt (Crawford og Ostrom, 2005, sitert i Haugset, 2011 s. 17). Normer er ikke nedskrevet og det vil være vanskelig for utenforstående å sette seg inn i disse uten å være en del av det (Ostrom, 2005). For tilreisende vil det altså være lettere å sette seg inn i formelle institusjonene enn i de “usynlige” normene (Ellickson 1991, sitert i Haugset, s 17). Det er også enklere å endre formelle institusjoner enn lokale normer (Crawford og Ostrom, 2005, sitert i Haugset, 2011, s. 17).

2.4.1 Formelle institusjoner: Allemannsretten

Det finnes en rekke forskrifter og regelverk som er gjeldende i forvaltningen av utmarksarealene i Norge. Naturmangfoldloven, plan- og bygningsloven, og friluftsløven er noen av disse. Allemannsretten er en samlebetegnelse på retten til å bruke naturen uavhengig av hvem som eier grunnen. Allemannsretten er lovfestet i friluftsløven, og er det mest sentrale formelle virkemiddelet i konflikter mellom grunneiere og stisyklister. Derfor blir allemannsretten redegjort for i dette kapittel.

Friluftsløven ble lovfestet i 1957, og formålet med denne loven er *“å verne friluftslivets naturgrunnlag og sikre allmennhetens rett til ferdsel, opphold i naturen, slik at muligheten til å utøve friluftsliv som en helsefremmende, trivselsskapende og miljøvennlig fritidsaktivitet bevares og fremmes”* (Friluftsløven, 1957). Brukeren av naturen skal ikke trenge tillatelse eller være betalingspliktig til eieren av grunnen. Helt siden starten i 1957 var allemannsretten en lov som primært var mellom allmennheten og grunneierne. Senere ble hensynet til naturen et viktigere aspekt som stod foran både allmennheten og grunneiernes interesser (Reusch, 2012). Allemannsretten er et godt innarbeidet begrep i norsk friluftsliv men teknologi, utstyr og aktiviteter er i stadig endring og former samfunnet i et stadig raskere tempo. Dette utfordrer forståelsen, innholdet, pliktene og rettighetene knyttet til allemannsretten. Her oppstår det konflikter som setter lovverket på prøve, noe som har ført til en rekke revideringer siden den ble vedtatt for snart 60 år siden (Fedreheim & Sandberg, 2008). Allemannsretten består av ferdselsretten, oppholdsretten og høstingsretten. I denne oppgaven fokuseres de på ferdselsretten og hva den sier om sykling på “annen manns mark”.

Begrepene utmark og innmark i frilufsloven er vesentlige for å vite om hvor det er lov å sykle, og stisyklistene foretrekker i hovedsak å bruke utmark. Vi ser nærmere på begrepene i loven for å klargjøre hva som er lov og ikke lov. Frilufsloven §1a beskriver innmark: *“Som innmark eller like med innmark regnes i denne lov gårds plass, hustomt, dyrket mark, engslått og kulturbeite samt liknende område hvor allmenhetens ferdsel vil være til utilbørlig fortrenghet for eier eller bruker”* (Frilufsloven, 1957). Videre forklares utmark i Frilufsloven §1a: *“Med utmark mener denne lov udyrket mark som etter foregående ledd ikke regnes like med innmark. I utmark kan enhver ferdes til fots hele året, når det skjer hensynsfullt og med tilbørlig varsomhet”* (Frilufsloven, 1957).

Videre i Frilufsloven §2 forklares det hva som gjelder for sykling i utmark: *“Det samme gjelder ferdsel med ... tråsykkel eller liknende på veg eller sti i utmark og over alt i utmark på fjellet, såfremt ikke kommunen med samtykke av eieren eller brukeren har forbudt slik ferdsel på nærmere angitte strekninger”* (Frilufsloven, 1957). Syklister har altså de samme rettighetene som turgåere til å ferdes på sti i utmark. På fjellet, ovenfor tregrensen, har syklister rett til å sykle utenfor stien hele året.

Siden allemannsretten ble vedtatt i 1957 har frilufslivet utviklet seg og nye aktiviteter har kommet til. Sykling i terreng var den gangen ikke et tema som ble tatt hensyn til i loven, fordi datidens sykler var lite egnet til bruk i terrenget (Reusch, 2012). Som følge av terrengsykling og andre nye former for frilufsliv ble frilufsloven revidert i 2011. For at en syklist skal kunne sykle i utmark er det ofte nødvendig å krysse innmark. Før lovendringen i 2011 var det opp til grunneieren om ferdsel på hans innmark skulle være lov eller ikke. Lovendringen i 2011 konkretiserte at dette ikke lenger skulle bestemmes av grunneier (Reusch, 2012).

Frilufsloven §3a i dag er som følger:

Ferdsel i innmark som fører til utmark, på vei eller opparbeidet sti med ... tråsykkel eller liknende, med unntak av organisert aktivitet som sykkeløp og rideklubbaktivitet er tillatt hele året, hvis ferdselen kan skje uten å passere gjennom gårds plass eller over hustomt eller uten på annen måte å være til utilbørlig fortrenghet eller ulempe for eier eller bruker (Frilufsloven, 1957).

Denne lov gjør seg bare gjeldende om stien eksisterer fra før. Loven pålegger ikke grunneier å bevare stien. Den kan dermed forsvinne om det skulle foregå utbygging, oppdyrking av mark eller annen lovlig aktivitet (Reusch, 2015).

Friluftsloven §2 og § 3a sier at det lov å sykle på sti og opparbeidet sti. Med innstillingene til friluftslovens “opparbeidet sti” menes:

En ferdselsåre der det er gjennomført mer eller gjerne mindre omfattende terrenginngrep som f.eks. påkjøring av grus/plukk, klopping av bekk eller legging av planker over myr, for å lette ferdselen og ev. hindre skader på omkringliggende natur/dyrket mark (Innst. 400 L (2010-2011), s. 1).

Reusch (2012) skriver at dette er den eneste forklaringen av sti og opparbeidet sti som står forklart i forarbeidet av og i friluftsloven. Stier er noe som konstant endres over tid og hva som kan defineres som en sti er vagt og opp til vurdering for den enkelte. En sti kan oppstå fordi mange ferdes og en sti kan samtidig gro igjen fordi den ikke brukes (Reusch, 2012).

Hovedpunktet er at en skal ferdes der det ikke skader vegetasjonen, om det er på et dyretråkk eller sti er mindre viktig (Reusch, 2012). Høgskolelektor for ingeniør og naturfag ved Høgskulen i Sogn og Fjordane, Lisbeth Dahle, forklarer at det ikke er lov å etablere en ny sti eller vei, og at det mest sannsynlig ikke er lov å omdefinere et dyretråkk til en sti (Brendehaug & Engeset, 2015). Ifølge Reusch skal en vurdering om eksistensen av en sti gjøres i sanntid. Om en sti er merket på kart, men ikke finnes i terrenget, så er det ikke en sti. Det samme gjelder hvis omvendt. En sti i terrenget kan være en ”etablert sti” selv om den ikke er merket på kartet (Reusch, 2012).

Allemannsretten tar som tidligere nevnt opp de rettighetene som allmennheten har i forhold til å ferdes og å oppbevare seg fritt i naturen, men det er også knyttet plikter til brukerne. Friluftsloven §11 (Hensynsregelen) sier at for å få rett til fri ferdsel forplikter en seg til å vise omsyn til andre brukere ved å unngå skader eller ulemper som aktiviteten kan forårsake. Tiltnes skriver i sin masteravhandling at stisyklister må ta spesielle hensyn i forhold til fart og trengsel i tillegg til å vise høflighet (Tiltnes, 2015).

Et utgangspunkt i allemannsretten er at man skal bevare naturen med minst mulige inngrep og tilrettelegginger. Noen ganger trengs det likevel tilrettelegginger for å kunne utøve friluftsliv. Slike tilrettelegginger kan være omlegginger av traséer, skiltning av stier, broer over elver og klopplegging over myrer. Tilrettelegginger kan også være en form for ferdselsregulering. Dersom et sårbart område bør spares for ferdsel, kan et alternativ til å sperre stedet være å gjøre det enda mer attraktivt å velge en alternativ trasé (Reusch, 2012). Tilrettelegging i naturen krever som hovedregel tillatelse fra grunneiere på området. Kommunen på sin side

har anledning til å gjøre tilrettelegginger uten tillatelse fra grunneier. Reusch ser helst at kommunen og grunneiere skal komme frem til en avtale som passer begge parter (Reusch, 2012).

Den enkelte friluftslivsutøveren har rett til å fjerne hindringer på stien som steiner eller velte trær, men større tilrettelegginger krever samtykke fra grunneiere eller kommunen, som forklart videre under Friluftsloven §35 (Tiltak og inngrepsløyve for å lette ferdsel i utmark).

Stisykling kan også bli forbudt på visse lokale strekninger etter Friluftsloven §2 og §15. For at det skal bli et forbud må både kommunen og grunneieren være enige og vedtaket må deretter stadfestes av fylkesmannen. Argumentet for et slik forbud skal være å verne naturen og dyrelivet på det bestemte området. Bestemmelsene om et eventuelt forbud må vedtas gjennom en forskrift (Reusch, 2012).

Allemannsretten er i utgangspunktet formålsnøytral og tar i liten grad hensyn til økonomiske næringsinteresser. Hovedregelen med friluftsloven er at brukerne skal ha fri tilgang til naturen og det verken skal være fysiske eller økonomiske hindringer for friluftslivet.

Friluftsloven skal sikre at naturen er et gratis gode for alle. Derimot er det tillatt og ta betalt for servicetjenester i naturen som for eksempel guiding, bruk av toaletter, adgang til utkikkstårn med mer (Zettersen, 1995). I tillegg er det mange aktører som livnærer seg indirekte på allemannsretten; bedrifter som tilbyr guidede turer i terrenget tar betalt for opplevelser i naturen, samt hotell og vandrerhjem som sikter seg inn på naturbasert turisme. (Reusch, 2012). Dette er eksempler på kommersiell bruk av naturen som grunneieren ikke får noe direkte utbytte av. En grunneier har som regel få muligheter at tjene penger på at folk bruker eiendommen. Men alle regler har et unntak og friluftsloven §14 (Avgift for adgang til friluftsområde) sier:

Ferdselsrett etter denne lov er ikke til hinder for at eier eller bruker etter løyve av kommunen kan kreve en rimelig avgift for adgangen til badestrand, teltplass eller annet opparbeidet friluftsområde, men avgiften må ikke stå i misforhold til de tiltak eier eller bruker har gjort på området til fordel for friluftsfolket. Det kan settes vilkår for slikt løyve (Friluftsloven, 1957).

Som det står i lovteksten skal avgiften stå i forhold til de tiltak som er gjort for å fremme friluftslivet, siden må grunneiere ha løyve fra kommunen for at en skal kunne kreve avgift fra brukerne. Kommunens rolle i dette er å sikre og kontrollere allmennhetens friluftsjakter (Reusch, 2012). En utfordring med utviklingen av stisykling i Sandane er kostnaden for vedlikehold og opparbeiding av stier. Vedlikeholdet av stinettverket på Sandane i dag er dugnadsbasert av lokale ildsjeler (Hansen, 2015), og hvis det skulle bli et kommersielt produkt så er det behov for en ordning som tar høyde for dette. Her kommer vi inn på det man kaller reiselivets paradoks. Kamfjord beskriver; *“Reiselivets paradoks innebærer at pengeverdien og opplevelsesverdien av viktige opplevelseselementer i reiselivsproduktet ikke harmonerer for de besøkende”* (Kamfjord, 2011, s. 47). Enkelt forklart så bunner dette i at de reisende som kommer til et sted legger igjen største delen av sitt reisebudsjett på reise, overnatting og mat. Det er imidlertid opplevelsesdelen som sitter igjen med minsteparten av pengene, selv om dette er grunnen til at de reisende besøker reisemålet eller attraksjonen (Kamfjord, 2011). Den store utfordringen er hvordan man skal finansiere og vedlikeholde fellesgoder og stinettverk på en god måte mellom myndigheter og næringsliv.

2.4.2 Uformelle institusjoner

I tillegg til lover og forskrifter, har man altså uformelle institusjoner som også er viktige i reguleringen av stisykling. Bay- Larsen og Fedreheim (2008) ser på fire former for uformelle institusjoner som regulerer bruken av utmark i lokalsamfunnet; tradisjonell bruk av utmark, sosial kapital, naturverdier og epistemologisk forankring. Epistemologisk forankring omhandler hvilken kunnskap som legges til grunn for meningsdannelse. Dette er mer relevant for konflikter mellom lokale interesser og vernemyndigheter og er ikke et tema som vektlegges i denne oppgaven. Vi har altså valgt tre av disse uformelle institusjonene og spisset disse i en relevant retning for vår problemstilling; tradisjonell bruk av utmarka, sosiale nettverk og naturverdier.

Tradisjonelle former for bruk av utmark

Tidligere studier viser at det kan være vanskelig å samarbeide om økonomisk aktivitet knyttet til bruken av utmark. Grunnen til dette er at ressurser som jakt og høsting kan ha en historisk og kulturell verdi og blir oppfattet som allmenningsrettigheter av lokalsamfunnet (Vorkinn, 2001 sitert av Bay-Larsen og Fedreheim, 2008 s. 19). Lokalsamfunnene regulerer bruken av utmarka gjennom et komplekst system av normer, verdisyn, historie og kultur. Kommersiell aktivitet som oppstår på bakgrunn av for eksempel jakt og friluftsliv er relativt nytt og kan

rokke ved gamle tradisjoner og praksiser i utmark (Rønningen, Elden & Stræte, 2001). Brendehaug og Engesets (2015) rapport viser at grunneiernes motstand mot markedsføring av stisykling på Kaupanger, kommer av at tilreisende stisyklister vil ha vanskeligheter med å tilpasse seg lokale normer. Tilreisende har altså ikke den samme kulturelle ballasten som lokale innbyggere til å kunne tilpasse seg jakta.

Sosiale nettverk i lokalsamfunnet

Sosiale nettverk og graden av tillit og samarbeid i et lokalsamfunn vil påvirke måten man forvalter og løser konflikter i utmark (Bay-Larsen & Fedreheim, 2008). Formelle og uformelle institusjoner eller sosiale relasjoner danner nettverk mellom mennesker. Sterke nettverk er basert på høy grad av tillit og samarbeid mellom medlemmene, noe som skaper et stort samfunnsengasjement og gode evner til kollektive handlinger. Sterke nettverk fremmer sosial integrasjon, demokratisk stabilitet og økonomisk vekst. Alle medlemmene vil dra nytte av nettverket, altså skaper gode nettverk en kollektiv gevinst (Hansen & Tjerbo, 2003; Coleman, 1990, sitert i Hansen & Tjerbo 2003). Engesæth (2010, sitert i Bergen Næringsråd) forklarer at sterke organisasjoner både har sterke og svake bånd. Sterke bånd skaper et fellesskap der man viser medfølelse, gir støtte og har tillit til hverandre. Svake bånd gir tilgang på ressurser, kan skape innovasjoner, gi innflytelse og skape økonomisk profitt. Engesæth utdyper videre viktigheten av tillit og at man i Norge er for opptatt av å gi penger eller andre økonomiske incentiver for tjenester vi utfører for hverandre. Han mener at dette ikke skaper tillit, tvert imot utrygghet og distanse. Det forklares videre at tillit bygges best når man viser at man ønsker personen vel gjennom å være hjelpende eller støttende. Burt (sitert i Seippel 2006, s. 3) skiller mellom “bonding” og “bridging” i idrettsorganisasjoner som her kan knyttes til sterke og svake bånd. “Bonding” ligner begrepet sterke bånd og handler om hvordan man skaper samhold, tillit og trygghet innad i organisasjonen. “Bridging” ligger nært svake bånd og handler om hvordan man skaper nettverk og kontakter utenfor organisasjonen. For at en organisasjon skal ha påvirkning på samfunnet rundt seg er det viktig at man både “bridger” og “bonder”.

Sogn Terrensykkel organiserer stisyklister på Kaupanger og viser med sine vedtekter at de ønsker å bygge nettverk utover egen organisasjonen for å unngå konflikter med blant annet grunneierne. Vedtektene sier at de jobber for dialog mellom ulike brukergrupper og at de ønsker være syklistenes ansikt utad som kan kontaktes av andre aktører i samfunnet. De

ønsker å bygge tillit gjennom holdningsarbeid og å synliggjøre positive effekter av aktiviteten (Sogn Terrengsykkkel, 2016).

Naturverdier

Naturen representerer ulike verdier for ulike grupper mennesker (Acheson & Acheson 2010). Med framveksten av friluftsliv og det moderne samfunn er naturen ikke lenger bare en ressurs for produksjon av fysiske goder som kjøtt og tømmer. Naturen er nå også en ressurs i form av rekreasjonsverdi og som arena for utøvelse av fritidsaktiviteter. Ifølge en studie om verdier og institusjoner i verneområder representerer naturen fire typer landskapsgoder (Berge, 2006). Disse er villmarksområde, økosystem-serviceområde, rekreasjonsområde og landbruksgoder. De to første godene har en egenverdi uavhengig av om mennesker er til stede i naturen. Disse godene produseres altså uten menneskelig innblanding og representerer blant annet bevaring av biologisk mangfold, håndtering av forurensing og produksjon av fisk og vilt. De to siste godene rekreasjonsområde og landbruksområde er viktige for vår problemstilling. Disse godene produseres når mennesker er tilstede i naturen. Verdien av et rekreasjonsområde kan representere avkobling, spenning, sosialt samvær og rekreasjon for en stisyklist. For en grunneier kan det samme geografiske området representere landbruksgoder som kjøtt og tømmer. Når den enes nytelse av et gode kan ekskludere eller ødelegge for den andres nytelse av sitt gode, kan dette skape konflikter (Berge, 2006). Et eksempel på dette kan hentes fra Brendehaug og Engesets (2015) rapport som viser at stisyklingen forstyrrer hjortejakta på Kaupanger, og at jakta til tider begrenser syklistenes ferdsel. Det at godene deles etter om det trengs menneskelig aktivitet for å produsere dem eller ikke, kan knyttes til antroposentrisk og biosentrisk natursyn. Et antroposentrisk natursyn setter mennesket i sentrum, og naturen er grunnlaget for menneskets eksistens. Det biosentriske natursynet har kommet i nyere tid og gir dyr og planter en egenverdi uavhengig av menneskets eksistens. Dette innebærer at man tilpasser menneskers aktivitet for å bevare naturen for fremtiden (Ariansen, 1992). Primærnæringene knyttes ofte til det antroposentriske natursynet, mens det tradisjonelle friluftslivet ligger nærmere et biosentrisk natursyn (Bay-Larsen & Fedreheim, 2008).

2.5 Konflikter

Det oppstår konflikt når to eller flere parter har ulike interesser, verdier, behov og mål som man prøver å gjøre gjeldende overfor motparten. Konflikten oppstår når det er uenighet mellom partene og meningsmotsetningen foregår over en lengre tid (Gjørund og Huseby,

1998). Forskjellige ideologier og verdigrunnlag gjør at ulike parter har forskjellige innfallsvinkler på en problemstilling. Innfallsvinklene kan være så forskjellige at de vekker irritasjon hos den andre parten (Gjørund og Huseby, 1998). En konflikt kan være asymmetrisk eller symmetrisk eller enklere forklart enveis- eller toveiskonflikt. Det vil si at konflikten kan være sterkere hos den ene parten mens den andre parten ikke synes at det er et problem. I en toveiskonflikt er det uenighet hos begge parter (Jacob og Schreyer, 1980). Konflikten mellom turgåere og stisyklistere er ofte en enveiskonflikt der turgåerne opplever at stisyklistene ødelegger for turgåerne, mens syklistene ikke synes at det er et problem (Tiltnes, 2015). Det kan dras paralleller til vår tematikk som handler om stisyklistere og grunneiere, for eksempel dersom grunneieren mener at sykkelaktiviteten forstyrrer jakta og fører til slitasje i naturen samtidig som syklisten ikke ser noe problem i situasjonen.

I en studie om konflikter i tilknytning til verneområder i Nordland kommer det fram at konfliktene er komplekse og foregår på flere nivåer (Bay-Larsen og Fedreheim, 2008). Det kan være konflikter om bruk og vern mellom lokalsamfunn og vernemyndigheter. Det oppstår også konflikter mellom sambygdinger når nye former for bruk av utmark gjør at fordeler og ulemper ved dette skal fordeles mellom partene. Det kan oppstå konflikt om fakta. Under dette temaet kan dette handle om i hvilken grad stisykling skader terrenget mer enn turgåere, eller om hjorten tilvenner seg stisyklistene eller ikke. Det kan også oppstå konflikter i forhold til motstridende rettigheter. I vårt tilfelle kan dette være konflikten mellom ferdselsretten som stisyklistene kan påberope seg opp mot retten til jakt i et område. Den siste årsaken til konflikter er om verdier. Dette handler om i hva slags verdier naturen representerer for ulike grupper, har naturen en egenverdi som må bevares eller er denne verdien knyttet til menneskets bruk. (Bay-Larsen og Fedreheim, 2008).

2.6 Konfliktløsning

Når det oppstår konflikter i et lokalsamfunn der man har formelle og uformelle institusjoner, kan disse løses i skyggen av loven eller utenfor denne skyggen (Ellickson, 1991, sitert i Haugset, 2011, s. 22). De konfliktene som blir løst ved hjelp av normer og uformelle sanksjoner, altså i skyggen av loven, vil ofte gi løsningen med størst total nytte for partene involvert. Dette er fordi partene som er involvert vil ha god lokal informasjon, samtidig som de uformelle normene ikke like lett blir påvirket av særinteresser og lobbyvirksomhet. I små lokalsamfunn har man gjerne tett sammenvevde grupper, og disse gruppene foretrekker ofte

en løsning utenfor loven da de er klar over fordelene ved en slik løsning (Ellickson, 1991, sitert i Haugset, 2011, s. 22-23).

Det er likevel ikke alltid slik at løsningen som maksimerer nytten for den sammenvevde gruppa er det beste for samfunnet ellers. Ved slike tilfeller kan et godt formet lovverk være et riktig virkemiddel. Ellickson mener at myndighetene bør regulere der det har best effekt, og at uformelle institusjoner bør leve videre når dette gir den beste løsningen (Ellickson, 1991, sitert i Haugset, 2011, s. 23). Haugset (2011) bruker naturmangfoldloven som eksempel for å vise hvordan en formell sentral institusjon kan komme i konflikt med lokale uformelle institusjoner. Denne loven vil være fungerende dersom det hindrer at enkelte gruppers bruk av utmark ødelegger for andres bruk. Med andre ord bør det altså reguleres sentralt dersom lokale praksiser ødelegger for fellesskapet. Det er likevel ikke slik at lokalbefolkningen nødvendigvis tar i bruk lovverket dersom de ikke synes at den er bedre egnet enn de uformelle institusjonene (Ellickson, 1991, sitert i Haugset, 2011, s. 23).

I rapporten til Brendehaug og Engeset (2015) kommer det fram at konfliktene blir forsøkt løst med både formelle og uformelle virkemidler. Et eksempel på dette er når jaktguidene på Kaupanger satte opp plakater med beskjed til syklistene om forbud mot ferdsel i et område med hensyn til jakta. De henviste til at de hadde hjemmel i friluftsløven § 2 og nyttet dermed en uformell institusjon. Samtidig utførte man dialogprosesser som hadde til hensikt å løse konfliktene med uformelle virkemidler gjennom kommunikasjon, tillits- og nettverksbygging. Ellickson (1991, sitert i Haugset 2011, s. 23-24) har identifisert fire forhold som avgjør om en konflikt blir løst formelt eller uformelt.

- **Sosial distanse.** Når partene kjenner hverandre godt, gjerne fra ulike arenaer blir konfliktene ofte løst uformelt. Er partene fremmede er sannsynligheten større for formell konfliktløsning. I rapporten til Brendehaug og Engeset (2015) kan en tolke det som at den sosiale distansen er stor på Kaupanger fordi en stor andel av syklistene er studenter eller tilreisende som ikke rekker å etablere sosiale nettverk i lokalsamfunnet på den tiden de holder til der. Begge parter har tydd til formelle virkemidler, slik som friluftsløven, for å hevde sin rett uten at dette nødvendigvis har løst konfliktene.
- **Størrelsen på verdiene som står på spill.** Desto større verdi desto større sannsynlighet for store konflikter og dermed formelle konfliktløsninger. Brendehaug og Engeset (2015) forteller at Kaupangerhalvøya har en stor hjortebestand og deler av

jakta er kommersiell, noe som gjør at jakta har en stor verdi for grunneierne. Samtidig er området et av landets best egnede for stisykling, noe kommunen ønsker skal skape verdier av i form av turisme. At det er store verdier i spill er en faktor som gjør at partene kan ty til formelle virkemidler.

- **Det substansielle innholdet.** Når konflikten er kompleks, kan partene ønske å ta i bruk advokater og formelle institusjoner for å komme fram til den beste løsningen. Dette kan få motsatt effekt dersom sterke særinteresser påvirker lovverket da disse mister legitimitet. Ut ifra rapporten til Brendehaug og Engeset (2015) kan det tolkes som at konflikten på Kaupanger er kompleks, der mange brukergrupper og interesser er involvert. En slik konflikt vil berøre et komplekst system av regler og normer. Formelle institusjoner som forvaltningsorganer i kommune, fylkeskommunen og annen eksperthjelp er involvert for å komme fram til løsninger på Kaupanger.
- **Når kostnadene kan eksternaliseres.** I noen tilfeller kan det å involvere formelle institusjoner føre til at eksempelvis forsikringselskaper må ta regningen, og at dette da løser konflikten.

Det eksisterer en del forskning og teori om konflikter mellom ulike brukergrupper av utmark i en norsk kontekst. Det er også utført studier om konflikter mellom blant stisyklistere og vandrere, og hvordan stisykling skader terrenget. Brendehaug og Engeset gjør rede for konflikter som oppstår mellom stisyklistere og grunneiere og ulike tiltak som kan dempe konfliktnivået på Kaupanger. Det eksisterer imidlertid lite forskning som går i dybden på årsakene til at konfliktene oppstår og hvordan disse løses i et lite lokalsamfunn som Sandane. Denne studien vil se nærmere på dette «forskingshullet». Det rettes et spesielt fokus mot hvordan uformelle institusjoner regulerer ferdsel i utmark, og hvordan disse kan involveres i konfliktdempende tiltak mellom stisyklistere og grunneiere

3.0 Metode

I denne delen av oppgaven argumenteres det for metoden som brukes. Metode er den strategi som man bruker i forskningsprosessen for å innhente empiri for deretter å kunne svare på en problemstilling på en relevant og troverdig måte (Jacobsen, 2015).

En kan velge enten en kvalitativ eller en kvantitativ tilnærming for å samle inn datagrunnlaget. Generelt så kan en kvalitativ tilnærming brukes når man vil undersøke roten til et problem, altså når man søker forståelse av et fenomen. Komplekse problemstillinger forklares best med ord for å få ulike innfallsvinkler av saken, det kan gjennomføres med hjelp av for eksempel dybdeintervjuer eller fokusgrupper. En kvantitativ tilnærming går mer på bredden av et problem og informasjon tolkes ofte med tall. Måling og telling i form av spørreundersøkelser er vanlig framgangsmåte når en skal gjøre en kvantitativ datainnhenting (Jacobsen, 2015).

Vi har valgt en kvalitativ datainnsamling på grunn av at det er en interessekonflikt mellom grunneiere og stisyklistere. Det er en kompleks problemstilling der det er viktig å gå i dybden hos begge parter. For å besvare problemstillingen på en vitenskapelig måte benyttes det individuelle åpne intervjuer med nøkkelinformanter hovedsakelig fra Sandane. Undersøkelsen søker en forståelse av de ulike interessentenes erfaringer og meninger på temaet, for å så komme med forslag på konkrete tiltak for å dempe framtidige konflikter mellom de ulike partene. Problemstillingen lyder som følger: *Stisykling på privat eiendom; Hvilke tiltak kan dempe brukerkonflikter mellom stisyklistere og grunneiere?*

3.1 Undersøkellesprosessen

Opgaven er bygd etter modellen “undersøkellesprosessen” fra Dag Ingvar Jacobsen (2015): ”*Hvordan gjennomføre undersøkelser*”. Modellen består av åtte ulike faser, der hvor de tre første fasene er felles for både kvalitative og kvantitative undersøkelser. Modellen brukes som en ramme for presentasjonen av det metodiske opplegg, slik at det skal være oversiktlig og lettere for leseren å forstå hvordan man har tenkt steg for steg.

3.2 Undersøkellesdesign og utarbeiding av problemstilling

Det første som må gjøres i en undersøkelse er å definere hva man vil undersøke, helt konkret. Man starter med et tema og en eventuell hypotese, før man videre former en problemstilling.

Jacobsen fokuserer på at problemstillingen skal være enkel nok til å få frem de riktige resultatene, spennende nok til at man ikke på forhånd vet hva svaret blir, og fruktbar nok til at det er mulig å gjøre en empirisk undersøkelse. Problemstillingen er det som bestemmer hva slags undersøkelsesdesign som bør benyttes og Jacobsen deler dette i tre dimensjoner som analyserer problemstillinger. Klar eller uklar problemstilling, forklarende eller beskrivende problemstilling og om man ønsker å generalisere (Jacobsen, 2015). I dette tilfellet, som i mange andre tilfeller, er det ikke alltid tydelige grenser mellom klare og uklare eller forklarende og beskrivende problemstillinger. Denne problemstillingen er i utgangspunktet relativt uklar da vi ikke kjente til alle forholdene på Sandane, men at den gradvis ble klarere da vi lærte om forholdene rundt stisyklingen i området. I tillegg vil vi si at problemstillingen vår beveger seg fra en beskrivende til en forklarende problemstilling utover i undersøkelsesprosessen. Med dette menes det at undersøkelsen i utgangspunktet bare beskriver dagens situasjon på Sandane, men at den etter hvert som informasjon innhentes kan forklare årsaken til situasjonen. Videre tas det utgangspunkt i Sandane som en case, og på den måten kan våre funn overføres til lignende destinasjoner. Jacobsen beskriver dette som teoretisk generaliserbarhet:

Dette innebærer at vi ut fra et mindre antall observasjoner, for eksempel en eller noen få case, danner en mer generell teori om hvordan virkeligheten ser ut, og hvordan fenomener henger sammen (Jacobsen, 2015, s. 90).

I den andre fasen velges et intensivt eller et ekstensivt undersøkelsesdesign. Et ekstensivt går mer på bredden og legger opp til at forskeren skal studere mange enheter for å kunne generalisere en hel populasjon, og en slik form for generalisering kalles statistisk generalisering. Denne undersøkelsen benytter et intensivt forskningsdesign som går mer på dybden av et fenomen der man studerer relativt få enheter men med flere og ulike synsvinkler for å få en grundig forståelse som kan danne en mer en teoretisk generalisering av et fenomen (Jacobsen, 2015). Vi valgte et intensivt design for å få en dypere forståelse og ulike innfallsvinkler på temaet. Med syklistene ble det innhentet informasjon om hvordan de jobbet med kommunikasjon og hvilke tiltak de utførte for unnvike konflikter. Med grunneierne ble det fokusert på deres kjennskap til aktiviteten og hvilke næringsinteresser de har på grunnen sin. Kommunen ble inkludert for å forstå deres rolle i satsningen på stisykling som en turismeprodukt på Sandane.

3.3 Kvalitativ tilnærming - fordeler og ulemper

Tredje fase tar for seg hvilke informasjon som skal samles inn, nærmere bestemt kvalitativ eller kvantitativ metode. Videre følges den kvalitative retningen, og denne forklarer nærmere hvilke fordeler og ulemper dette kan ha og i tillegg beskrive hvilke valg vi har stått overfor i prosessen. Her vil vi gå nærmere inn på de ulike aspektene ved kvalitativ tilnærming.

Kvalitativ metode beskrives ofte som det å samle inn empiri i form av ord, Jacobsen beskriver dette som følger:

Å samle inn data i form av ord betyr at forskeren går inn i en relativt naturlig relasjon med den eller de som undersøkes. Målet er å få den undersøktes oppfatning, formidlet gjennom egne ord (Jacobsen, 2015, s. 129).

Tilnærmingen er svært åpen, noe som igjen fører til høy fleksibilitet og nyanserikdom. Hver enkelt respondent vil ytre sine egne meninger og fortolkninger av emnet, og kvalitative data vil dermed ofte bli variert og unikt. Metoden kan også tilpasses i alle ledd underveis i prosessen og man kan for eksempel endre problemstillingen for å tilpasse data man har avdekket. I andre tilfeller kan det være aktuelt å gå tilbake for å endre på detaljer i datainnsamlingen. De største ankepunktene for en kvalitativ metode er ofte at den kan være ressurskrevende, kompleks og at det kan være vanskelig å generalisere. Tilnærmingen krever ofte mye tid til intervjuer, reise, mm. I tillegg til at man sitter igjen med mye informasjon i form av ord som kan være vanskelig å tolke. Jacobsen spør også hvorvidt respondentene man spør kan være: *“representative for andre enn seg selv?”* (Jacobsen, 2015, s.131). Altså om dataene kan brukes for å si noe om andre liknende forhold. Dette har gjerne sammenheng med at man har et lite utvalg, og at det kan være vanskelig å vite hvilken informasjon man kan “sile ut” og hva som er viktig.

I fase fire er man kommet til datainnsamling og her har man flere valgmuligheter. Denne oppgaven tar for seg åpne individuelle intervjuer. Intervjuet er en samtale mellom undersøker og respondenten der intervjuet tar for seg temaet i den aktuelle problemstillingen. Intervjuet foregår ofte ansikt til ansikt, men kan også gjennomføres over telefon, Skype eller e-post (Jacobsen, 2015).

3.4 Gjennomføring av intervju

Det første vi måtte ta stilling til var hvordan selve intervjuet skulle gjennomføres. Vi var på forhånd klar over at de fleste respondentene våre antagelig ville befinne seg på Sandane, men likevel ville vi gjennomføre intervjuene ansikt til ansikt. Vi mener at den fysiske nærheten ville være viktig for å mest mulig ut av respondentene. Jacobsen skriver at: *“Dette åpner for en tett, dynamisk og informasjonsrik kommunikasjon”* (Jacobsen, 2015, s. 147). Samtidig legger han til at det også vil påfalle en del ekstra kostnader i form av reise, eventuell overnatting og andre kostnader som kan tilkomme i forbindelse med dette. I vårt tilfelle var reise en liten kostnad, da vi disponerte egen bil og i tillegg klarte å booke flere intervjuer på samme dag slik at det ble få reisedager. Det ble også gjennomført flere intervjuer i Sogndal, da flere av informantene allikevel skulle reise forbi bygda. I forbindelse med lokasjon valgte vi på Sandane å benytte oss av de ulike informantenes jobblokaler. Jacobsen skriver om at det i hovedsak finnes to ulike intervjusteder, enten et naturlig- eller et kunstig-intervjulokale. De naturlige stedene kan være hjemme hos respondenten, eller eksempelvis kontoret dersom intervjuet omhandler jobben til respondenten (Jacobsen, 2015). Et kunstig lokale kan være en kafé i Sandane eller et annet lokale som ikke samsvarer med temaet i undersøkelsen. Da alle respondentene på Sandane disponerte kontorer eller andre rom på arbeidsplassen hvor vi kunne sitte uforstyrret, valgte vi å benytte oss av dette. Dette var både for å holde kostnadene nede, men også for å slippe forstyrrelser som gjerne oppstår hjemme hos folk. Jacobsen nevner blant annet: *“Intervjuet ble forstyrret flere ganger, av barn, mann, telefoner som ringer, osv.”* (Jacobsen, 2015, s.152). I tillegg kan man risikere at respondenten påvirkes av andre familiemedlemmer som oppholder seg i rommet eller passerer forbi. Situasjonen i Sogndal var litt annerledes da vi uansett ikke hadde mulighet til å intervju respondentene i naturlige omgivelser, vi valgte derfor å benytte oss av høgskolens seminarrom hvor vi kunne sitte uforstyrret i et nøytralt rom.

Når det gjelder hensikt med intervjuet, valgte vi å holde det helt åpent. Det var naturlig å anta at vi som intervjuere ville bli oppfattet som nøytrale da ingen av oss har interesser innen stisykling eller andre forhold som ville påvirket intervjuet. Dette ble det derfor informert om i introduksjonen av intervjuet. Intervjuene gjennomført med en relativt åpen struktur. Vi hadde altså på forhånd satt opp en intervjuguide, med temaer vi ville utforske og spørsmål som kunne benyttes. Vi lot i stor grad deltakerne avvike fra guiden når det dukket opp emner vi på forhånd ikke kunne forutsett, eller om intervjuobjektene hadde andre synspunkt og tema de

ville prate om. To ulike intervjuguider ble utformet hvor en rettet seg mot syklistene og den andre ble spisset inn mot de andre interessentene. Intervjuguidene var i utgangspunktet ganske like, men noen temaer som grunneierstruktur og næringsinteresser i utmarka ikke var vektlagt i like stor grad i guiden til syklistene. Intervjuguide se vedlegg 7.1.

Intervjuguidene og gjennomføringen av intervjuene fungerte godt. Det ble ikke registrert noen tegn på at respondenten svarte annerledes enn normalt på grunn av intervjuers nærvær, altså det Larsen (2007) omtaler som intervju-effekt. Flere av intervjuobjektene virket overrasket når det i introduksjonen ble forklart at vi ikke var stisyklister og altså nøytrale til problemstillingen. Dette tyder på at denne informasjonen burde vært formidlet bedre i forkant av intervjuene. Det ble brukt båndopptaker i alle intervjuene for å ha størst mulig fokus på å skape en god og avslappet samtale, i tillegg til fordelene med å ha intervjuene på bånd til etterfølgende analyse. Alle respondentene ble forespurt om det var greit med lydopptak, noe ingen hadde noen innvendinger i mot.

3.5 Utvalg av enheter

Fase fem tar for seg hvordan prosessen med å velge ut informanter foregikk. I utgangspunktet hadde vi lite kjennskap til forholdene på Sandane, vi visste at det var et stisykkel-miljø der, men var ikke kjent med konfliktnivået i området. Vi var derfor på jakt etter informanter som hadde vært lenge i sykkelmiljøet, og som var godt innsatt i forholdene der. Vi tok derfor kontakt med sykkelklubben på Sandane og personer i sykkelmiljøet her i Sogndal, som kjente bedre til forholdene rundt sykkelmiljøet på Sandane. Slik fikk vi valgt intervjuobjekter som representerte sykkelmiljøet på Sandane, og med hjelp av disse fikk forslag om hvem vi burde snakke med videre. Jacobsen beskriver dette som snøballmetoden, han legger vekt på at metoden kan være krevende og at: *“Metoden kan ende i at snøballen slutter å rulle midt i bakken. Vi kommer til en blindgate. Da må vi begynne på nytt”* (Jacobsen, 2015, s.183). Metoden var fungerte bra og krevde lite ressurser. Informantene tilførte undersøkelsen store mengder relevant informasjon til problemstillingen. Alt i alt endte vi opp med disse syv informantene:

Rolle	Alder	Bakgrunn
Bjørn Kalsnes	57	Leder i indre Vereide jaktfelt. Jaktgruppen består av 13-14 grunneiere som forvalter hjortejakt på Vereide.
Arild Reppen	44	Stisyklist fra Florø som nå bor i Sandane. Har drevet med sykkel siden han var omtrent 18 år. Aktivt medlem i Nordfjord Grovsyklarlaug.
Peter Andresen	32	Utmarksforvalter i Gloppen kommune og jobber primært med skog, viltforvaltning og ferdsel. Har tidligere drevet litt med stisykkel.
Roald Eidsheim	28	Er i gjennom Rekkje Stiutvikling stibygger og utvikler av Masterplan for stisykkel på Sandane.
Jørgen Dølvik Husbyn	35	Stisyklist fra Trøndelag som i dag er bosatt i Sandane, utdannet innenfor friluftsliv og læreryrket. I dag aktiv medlem i Nordfjord Grovsyklarlaug.
Anonym	50- årene	Grunneier i Sandane.
Ingrid Fjellestad	39	Aktiv terreng- og landeveis-syklist bosatt på østlandet, men oppvokst på Sandane. Drevet aktivt med sykkel i 10 år, men bruker stisykling i hovedsak som teknikktraining eller bare som rekreasjon.

Figur 1.

3.6 Analyse av datainnsamlingen

Fase seks av undersøkelsesprosessen tar for seg hva som skjer etter at alle data er samlet inn. Etter fullførte intervjuer satt vi igjen med timevis med lydopptak, og vi mente at transkribering av dette var nødvendig. Dette forenklet analyseprosessen betraktelig, selv om det var relativt tidkrevende. Det var veldig nyttig å få all tale ned til tekst, da man lettere kunne merke ut viktige poeng og få oversikt i datamaterialet. Etter transkriberingen følger selve analysen, i dette tilfellet valgte vi å bruke en innholdsanalyse. Metoden bygger på at en

fordeler data fra intervjuene i kategorier. Jacobsen understreker at utfordringen ofte blir “å finne de relevante kategoriene og fylle disse kategoriene med mening” (Jacobsen, 2015, s. 207). De ulike kategoriene dannet seg på en naturlig måte underveis i undersøkelsen. Disse kategoriene dannet seg i hovedsak på bakgrunn av problemområde og interessegruppene som var involvert.

3.7 Validitet og reliabilitet

Validitet og reliabilitet tar for seg to sentrale punkter i en undersøkelse, nemlig om undersøkelsen faktisk måler det man ønsker å måle og om undersøkelsen er til å stole på. Jacobsen utdyper:

Har vi fått tak i det vi ønsket å få tak i (intern gyldighet)? Kan vi overføre det vi har funnet, til andre sammenhenger (ekstern gyldighet)? Kan vi stole på de dataene vi har samlet inn (pålitelighet)? (Jacobsen, 2015, s.228).

Intern gyldighet omhandler om resultatene kan oppfattes som sanne, altså om det er samsvar mellom det undersøkelsen prøver å beskrive og virkeligheten. Ekstern gyldighet handler om generalisering, og om de fenomenene som er beskrevet kan overføres til andre plasser enn den man har undersøkt, også kjent som teoretisk generaliserbarhet. Vi mener at denne oppgaven har ekstern gyldighet for liknende destinasjoner. Med dette menes det at Sandane fungerer som et eksempel på en typisk “vestlandsbygd”. Forhold som størrelse, næringsinteresser i utmark og grunneierstruktur samstemmer med det som er typisk for denne delen av Norge. Det er altså usikkert i hvilke grad funnene kan overføres til for eksempel Osloområdet hvor forholdene er større og grunneierstrukturen og næringsinteresser er annerledes. Når det gjelder intern gyldighet vil det styrke påliteligheten at det kan vises til førstehåndskilder som har god kjennskap til emnet, og at det er andre kilder som omtaler det samme emne. I tillegg kan det igjen nevnes at vi anser oss som en nøytral part i undersøkelsen da vi ikke er syklist selv og hadde lite kunnskap om emnet i begynnelsen.

3.8 Ethiske forhold

Alle informantene har signert et samtykkeskjema, hvor blant annet problemstilling til undersøkelsen ble presentert. Samtykkeskjemaet er et bevis på at respondenten stiller frivillig opp til intervju, og at de kjenner til forholdene som skal undersøkes (Fossheim, 2015). Som

tidligere nevnt har vi heller ikke valgt å skjule hensikten med undersøkelsen for noen parter. Alle intervjudeltakerne ble også tilbudt muligheten å være anonyme, der en av deltakerne valgte dette. Kvale og Brinkmann (2009) skriver at anonymisering kan brukes til å beskytte informantenes privatliv og unngå ubehagelige situasjoner. Vi velger å oppgi lite informasjon om den anonyme informanten da vi mener dette er nødvendig for å opprettholde anonymiteten. Begrunnelsen for dette er at Sandane er en relativt liten plass som gjør det lettere for andre å gjenkjenne identiteten til informantene.

4.0 Analyse

I analysedelen beskrives først dagens situasjon i Sandane. Deretter gjøres det rede for de konfliktområdene som er på Sandane, og mulige årsaker til at konflikter oppstår mellom grunneiere og stisyklister. I det siste kapittelet presenteres de viktigste konfliktdependende tiltakene som framkommer av undersøkelsen.

4.1 Bekrivelse av Sandane

Stisykling på Sandane har økt i omfang de senere årene og en viktig grunn til dette er at Nordfjord Grovsyklarlag har hatt en ledende rolle i utviklingen av aktiviteten.

Organisasjonen ser på seg selv som en dugnadsgjeng som forsøker å legge til rette, og opprettholde stinettverket på området. Grovsyklarlaget har en kjerne på 5-6 aktive syklistere, og utover dette er både Sandane Sykkelklubb og folkehøgskolen brukere av stiene. Ifølge Jørgen Dølvik Husbyen er det tilsammen potensielt 40-50 lokale syklistere på området rundt Sandane. Han forteller også at han var med i oppstartfasen av Sogn Terrengsykkel som er liknende organisasjon i Sogndal/Kaupanger. Fra sin tid her har han hentet nyttige erfaringer for å starte opp organisasjonen i Sandane.

Gloppen kommune har inngått et samarbeid med de andre kommunene i Nordfjord med mål om promotere stisykling som et turismeprodukt, der de ser stort potensiale for vekst.

Næringssjefen i Gloppen kommune nevnes av informantene som en sterk drivkraft for stisykling. Han håper å gjøre Sandane til en stisykkeldestinasjon med gode opplevelsesbaserte turismetilbud. Med en voksende interesse for aktiviteten, og et større antall syklistere i området, har konfliktene med grunneiere blitt et aktuelt tema. Gloppen kommune har i liten grad vært delaktig i konflikthåndteringen mellom syklistere og grunneiere per i dag. Roald Eidsheim i Rekkje Stiutvikling har fått ansvaret for å utarbeide en masterplan for utvikling av sykkel-aktiviteten på Sandane. I masterplanen skal det være som Roald forteller: ” *En medvirkningsprosess der vi involverer alle interessenter, derunder bondelag, grunneierlag og jaktlag for å få innspill derifra ... deltakerne må få en arena for å komme med innspill og problemstillinger som må vurderes videre i prosjektet.* ”

Grunneierstrukturen på Sandane er oppstykket og kan sammenlignes med et lappeteippe der det er mange små grunneiere. Dette gjør at en sykkelsti kan gå ut og inn gjennom mange ulike eiendommer. Utmarka i de mest populære sykkelområdene på Sandane er ulendt og

grunneiernes næringsinteresser her ligger hovedsakelig i jakt og til dels noe skogbruk. Jakta er ikke kommersiell, men mer en intern bygde-aktivitet for grunneierne som jakter på hobbynivå. Selv om jakta ikke er kommersiell i de områdene som det fokuseres på her har den likevel en verdi økonomisk og som rekreasjon.

4.2 Konflikter på Sandane

En grunnleggende årsak til konflikter er ifølge informantene mangel på kommunikasjon mellom grunneier, syklist, kommune og andre brukergrupper i utmarka. Det eksisterer lite informasjon rundt stisykling og manglende kunnskap om konsekvensene av aktiviteten, hvordan aktiviteten vil utvikle seg, kommunens rolle i konflikthåndteringen og kommunens kommersielle satsing. Mangel på informasjon om aktiviteten fører til skepsis som kan utvikle seg til konflikter dersom partene ikke inngår en tidlig dialog. Lokale normer og regler som de lokale syklistene opererer etter kan være vanskelig å oppfatte for en utenforstående syklist. Tidligere forskning (Ellickson, 1991 sitert i Haugset 2011) og våre funn viser at det kan oppstå uheldige konflikter når disse “usynlige” normene blir brutt. Likevel tyder våre funn på at konfliktnivået på Sandane i dag er relativt lavt sammenlignet med steder som Kaupangerhalvøya.

I intervjuene kommer det fram at hjortejakta er den interessen som skaper størst konflikt mellom grunneier og stisyklist i Sandane. Denne konflikten er spesielt kompleks og kan knyttes opp til blant annet Bay-Larsen og Fedreheims (2008) kategorisering av konflikter mellom sambygdinger. Konflikten rundt forstyrrelse av hjortejakt blir derfor spesielt vektlagt i dette kapittelet for å forklare årsaker til at konflikter oppstår i lokalsamfunnet.

4.2.1 Forstyrrelse av jakt

Konflikten rundt hjortejakta er ofte en enveis-konflikt, da ikke alle syklistene oppfatter at syklingen skaper konflikter med grunneierne. To av syklistene gir uttrykk for dette:

“Det har jeg ikke hørt, for det er ikke typisk jaktterreng noen av disse plassene der.” - Ingrid, aktiv terrengsyklist.

“Bortsett fra et område der vi holder oss unna, så foregår det ikke hjortejakt så det har ikke vært et stort problem.” - Arild, stisyklist og medlem Grov sykklarlauget.

Jørgen Dølvik Husbyn som er en av de mest aktive medlemmene i Grovsyklarlauget har derimot registrert at hjortejakta er et konfliktområde: *“Samtidig så har vi en del hjortejakt, og de (grunneierne/jegerne) er jo litt bekymret for hjorten sin. Vi har prøvd å gå inn i dialog med de forskjellige grunneierne slik at de kan si fra når de ikke vil ha trykk på de forskjellige stiene slik at vi kan regulere ferdsele vår.”*

I rapporten av Brendehaug og Engeset (2015) kommer det fram at jegerne ikke ønsker markedsføring av Kaupanger som sykkeldestinasjon. De frykter turistene ikke vil kunne tilegne seg lokale normer og regler rundt jakt, og at det dermed vil oppstå konfrontasjoner. Det er grunn til å tro at det grunneierne på Kaupanger frykter, også er en del av årsaken til den samme konflikten på Sandane. Et sitat fra Jørgen underbygger viktigheten av det å inneha lokalkunnskaper rundt jakt for å kunne finne løsninger som gjør at begge parter kan utøve sin aktivitet:

Prater man og er i forkant, så kan man få lov til veldig mye, de er jo løsningsorienterte de også. Det at jeg selv kommer fra gård og er grunneier jeg kommer fra en familie som drev med elgjakt og sånne ting, så jeg har forståelse på det punktet, da merker grunneierne at jeg skjønner også.

Det er grunn til å tro at tilreisende syklistere uten samme kjennskap og forhold til jakt som Jørgen, lettere vil kunne komme i uønskede konflikter med jegere og grunneiere. Grunneierne, som hovedsakelig også er jegerne i dette området, oppfatter syklingen som en trussel mot jakta. Terrenget og vegetasjonen gjør at det meste av jakta på Indre Vereide jaktfelt foregår på innmark, der jegerne har fri skytebane. Jakta foregår i hovedsak om kvelden, tidlig morgen og ved fullmåne når hjorten står på innmark. En av sykkeltraseene på Vereide går langs med innmark, noe som avskjærer hjortens trekkruter inn og ut av innmark. I tillegg er jegerne bekymret for at hjorten skal bli forstyrret og trekke helt ut av terrenget på grunn av syklingen som foregår i utmarka. Bjørn forklarer omfanget av problemet:

... vi har jo fått besøk av grunneiere som sier at de vil slutte med jakt, at de ikke vil bruke tid på dette lengre. Alt er så urolig også, de sitter gjerne å venter på hjort et par timer, og så kommer det en syklist istedenfor. Du gjør ikke det så mange kvelder før du går lei, og for de brukene som jeg representerer fikk vi ikke en eneste hjort i fjor, og det har ikke skjedd i min jegerhistorie. Jeg har jaktet i 30 år. - Bjørn.

Bjørn forklarer videre at områder som han tidligere har oppfattet som nær folketomme store deler av året, nå er inntatt av syklistere:

... syklinga den foregår nesten til alle døgnets tider. Det blir jo også syklet med hodelykt på kveldstid. - Bjørn.

Bjørn legger til at han ikke kan fastslå at det er syklistenes skyld at det ikke har blitt skutt hjort: *“Jeg skal ikke tilligge syklinga skylda for det, for det er helt umulig å påstå, men det er en realitet at vi ikke fikk hjort.” - Bjørn.*

Bay-Larsen (2008) kategorisering av konflikter mellom sambygdinger i kapittel 2.4.2 viser at det kan oppstå tre typer konflikter. Konflikten om jakt har elementer innen alle tre kategoriene. Den første kategorien er konflikter som oppstår når de involverte er uenige om fakta. Her handler dette om i hvilke grad hjorten faktisk blir forstyrret av syklistene:

Det er jo bare min mening, men det er ikke sikkert det er verre for en hjort å møte en syklist enn en turgåer. Det må det hvertfall forskes på. Et studie fra Svalbard viste at reinsdyr blir mer skremt eller forstyrret av en skiløper enn en snøskuter. Nå var dette reinsdyr og ikke hjort, men det kan sette ting i perspektiv. - Roald.

Grunneierne er heller ikke bastante på at syklistene har skylda, men det er åpenbart at det eksisterer en uenighet om i hvilke grad hjorten blir forstyrret av sykling eller ikke.

Det andre elementet av konflikt vedrørende jakt er at partene har motstridende rettigheter. I dette tilfellet har syklistene sin rett i form av allemannsretten som sier at de kan ferdes fritt på veier og stier i utmark, men at det ikke skal være til utilbørlig fortrensel av grunneier (Frilufsloven, 1957). Grunneieren har derimot rettigheter på jakta, og spørsmålet her blir i hvilke grad sykkelaktiviteten er til “utilbørlig fortrensel” for grunneier. Bjørn poengterer også et økonomisk aspekt ved denne konflikten. Jaktlaget til Bjørn leier også jakt på en eiendom tilhørende Norskog, der det har blitt tilrettelagt en sykkelsti som ifølge han har skapt vansker for jegerne. Han poengterer den økonomiske konsekvensen overfor jegerne: *“ ... mitt spørsmål er da til Norskog; om de leier ut hjortejakt på sånne prinsipp at det er sykling gjennom terrenget ... for vi betaler jo for en rett som plutselig ikke har så stor verdi på grunn av syklinga”*

Det tredje elementet av konflikter som oppstår mellom sambygdinger handler om ulike verdisyn. Teorien antyder at primærnæringene tradisjonelt sett har et antroposentrisk natursyn, mens folk fra urbane strøk har et mer biosentrisk natursyn. I denne konflikten representerer naturen det Berge (2006) kategoriserer som rekreasjonsområde og landbruksgoder. Begge disse godene krever menneskelig aktivitet for å bli produsert, og kan

slik knyttes til det antroposentriske natursynet. I dette tilfellet er landbruksgodet den verdien kjøttet representerer for jegerne. Et sitat av Bjørn underbygger dette: *“Vi jaktar for å få kjøtt i gryta, og that’s it.”* For syklistene representerer utmarka en rekreasjonsverdi, slik Arild forklarer: *“... det sosiale er veldig vesentlig, men også rekreasjon, at man ikke bare bruker den som arena for ekstremспорт. Det er viktig at en tar seg tid til naturen, og visst en gjør det tar man mer naturlig hensyn om rekreasjonsaspektet er der.”* Det oppstår altså en konflikt mellom de ulike naturgodene og verdiene naturen representerer for de to partene. Det er når den ene parten kan ekskludere den andre i å nyte sin gode at det oppstår konflikter. Her skjer dette når syklingen forstyrrer hjorten, og omvendt når syklistene må trekke seg ut området på grunn av jakta. Det er likevel vanskelig å plassere partene i slike “båser”, fordi naturen kan representere flere og ulike goder for den enkelte syklist eller grunneier. Grunneierne som er intervjuet er ikke heltidsbønder, og utmarkseiendommene på Sandane er generelt små og gir begrenset økonomisk utbytte for den enkelte grunneier. For mange grunneiere kan nok rekreasjonsverdien være vel så viktig som den materielle verdien av jakta. Bjørn poengterer at jakta er viktigere økonomisk i andre områder. *“Selv leier jeg jo jakt i Gloppen med en bonde som har ein 6-7 hjort å leie ut. For han har det en økonomisk verdi.”*

4.2.2 Motstridende og uklare rettigheter

Mange av konfliktene på Sandane handler i stor grad om motstridende rettigheter. Dette er en type konflikter som kan henvises til det andre kategorien, motstridende rettigheter, i Bay-Larsen og Fedreheims kategorisering av konflikter. I tillegg kan ulike formelle lover og forskrifter være åpne for egen tolkning, noe som også er grunnlag for konflikter. Disse uklarhetene har opphav i frilufsloven som sier at alle skal kunne ferdes fritt i naturen, også de på sykkel, mens Hensynsregelen i fra frilufsloven (beskrevet i kapitel 2.4.1) forteller at en må vise omsyn til andre brukere og grunneiere. På Sandane finnes det eksempler på hendelser der grunneier føler at hensynsregelen blir brutt. En grunneier forteller:

Og så har jeg et tun, der stien gikk nærmest gjennom tunet. ... Jeg sto å vasket bilen, da det kom to syklistar, som riktig nok gikk av sykkel, men de snirklet seg innimellom også bare forsvant uten å si noe.

Det finnes også andre tilfeller der stier krysser eiendommen til grunneiere, hvor grunneiere føler at syklistene kanskje forstyrrer eller krenker privatlivet. Jørgen forklarer: *“på den ene plassen går den mest populære stien rett igjennom stølsområdet. Jeg skjønner godt at man ikke vil ha syklistar som kommer i 30 km/t mellom stølshusene.”*

Dette er også en motstridende rettighet da syklistene ifølge den nye revideringen av Friluftsløven i 2011 har lov til å sykle på vei eller opparbeidet sti på innmark som leder til utmark hele året. På andre siden sier Hensynsregelen at en ikke skal volde ulempe for grunneiere, og spørsmålet blir da hva som er «utilbørlig» for grunneier. I tillegg kan det nevnes et tilfelle som Jørgen forteller om, der syklistene ”oppdaget” en sti som de syntes var veldig fin å sykle på, og at de fjernet noe nedfall som lå på stien.

I fjor fant vi en veldig fin sti ... Der hadde vi ikke vært i kontakt med grunneier først, og det skjønnte vi kjapt at det burde vi vært. Vi var i dialog for å prøve å finne ut av det her, men der ble grunneier rett og slett godt gammeldags forbanna. Følte seg indignert, og at vi hadde tatt oss til rette på hans grunn. – Jørgen

Samtidig poengterer Jørgen at man har rett til å fjerne nedfall og lignende om det har ligget lenge nok, men at i denne situasjonen så unnskyldte syklistene seg, og sluttet å sykle på den nevnte stien for å hindre at konflikten skulle bli større.

Bjørn forteller om et tilfelle der det ble foretatt inngrep med motorsag og graving i terrenget uten samtykke fra grunneier:

Da vi tok opp dette forholdet med Norskog (skogseier) at det var sagt ned skog og gravd ut traseér, så var ikke de kjent med det, og de ønsket da at denne aktiviteten skulle stoppes. ... de ville i hvert fall uansett, regner jeg med, da ha en melding om det (i forkant).

Det framgår ikke hvor stort dette inngrepet faktisk var, om det var så stort at det kreves samtykke fra grunneier ifølge Friluftsløven. En annen mulighet er at syklistene ikke har spurt alle grunneierne, fordi det kan være utfordrende å innhente informasjon om eierforholdene langs hele stien. Dette beskrives nærmere i kapittel 4.3.2. Uansett hva som var årsaken til denne hendelsen er det ulike oppfatninger om rettigheter som bidrar til slike konflikter.

Fra informantene gis det inntrykk av at de kjenner godt til rettighetene syklistene har til å sykle på etablerte stier i utmark, men at de synes det er vage regler på hva som er en sti og hva som er dyretråkk, og dette er en uklarhet som kan være konflikttriggende. Bjørn Karlsnes sier: ”Syklistene bruker de stier de finner. Om den stien er laga av en sau eller hjort tror jeg ikke at de har forutsetninger for å vite.”

Stier er noe som konstant endres over tid, og det er opp til den enkelte å vurdere eksistensen av en sti. Hovedpunktet er at ferdselen skal skje uten at det fører til skade for naturen, om det er på dyretråkk eller sti er mindre viktig (Reusch, 2012). Jørgen forteller: “Så er det litt med

det som går på hva som er sti og hva som er hjortetråkk. Der handler det jo også om å prøve å innhente informasjon fra grunneiere og folk som kjenner til det.”

Stisykling er en del av det nye moderne friluftslivet i Norge, som hittil i liten grad er tatt hensyn til i lovverket. Informantene mener at det kanskje er behov for en endring i friluftsløven med tanke på det moderne friluftslivet, for i framtiden unngå konflikter.

*Når allemannsretten blei utforma så var det her ikke noe som var påtenkt i det hele tatt og det gjelder andre moderne friluftslivsaktiviteter som for eksempel kiting som ikke var er tatt hensyn til. Det er mulig at det burde vært en endring av lovteksten for å gjøre det tydeligere for hva som gjelder når det handler om det moderne friluftslivet. Det kommer nye faktorer inn i bildet, som for eksempel terrengsykler med el-motorer.
- Arild*

Konfliktene handler i bunn og grunn om motstridende rettigheter og ulike tolkninger av regelverket. Grunneierne kan føle at andre tar seg til rette på hans eiendom, mens en syklist vil mene at de bare fjerner noen hindringer på stien. Grunneier kan mene at det er et hjortetråkk, mens syklistene kan mene at det er en sti. Loven gjør at det kan oppstå konflikter fordi reglement er åpent for tolking, noe som gjør at partene ofte løser konflikten med uformelle institusjoner istedenfor å bruke lovverket. Dette blir nærmere diskutert i kap. 4.3.

4.2.3 Slitasje

Slitasje på stinettverket er et konfliktområde på Sandane. Dette er en konflikt som gjør seg gjeldende for alle brukere av stiene. Vi har valgt å fokusere på grunneierens syn på slitasje i henhold til stisykling. Det kommer fram at denne konflikten først og fremst kan knyttes til den første kategorien av konflikter mellom sambygdinger som oppstår på bakgrunn av uenighet om fakta (Bay-Larsen og Fedreheim, 2008). Partene er uenige i om hvorvidt slitasjen skyldes syklistene, og om vedlikeholdsarbeidet syklistene utfører er bra for stiene og naturen eller ikke. Konflikten er toveis der interessentene har ulike innfallsvinkler på saken og det oppstår dermed uenigheter. Jørgen sier: *”til og med på grusvei, hvor det kjøres traktor daglig, blir vi stoppet å spurt om slitasje, så det viser på en måte at folk står på seg og sitt.”* Det blir i hovedsak konflikt i samband med slitasje når det sykles på bløte partier og uenigheter om bruken av gamle stølstier. Utmarksforvalter i Gloppen kommune, Peter Andresen sier: *“Det er litt konflikter i forhold til at mange stier som blir brukt er gamle støl-stier, så det er en del kulturhistoriske element i det, det er noen som irriterer seg over at de gamle støl-stiene blir kjørt opp av syklistene og blir ødelagte.”*

Samtidig mener Grovsyklarlauget at ferdselmønstrene og kulturlandskapet er endret og at de stiene som brukes til sykling er en måte å holde en gammel skikk i hevd og at det er positive aspekter ved at stiene brukes til sykling.

Vi var i kontakt med en grunneier for å få rydda opp på stiene hans, men han var ikke interessert i å ha noe sykling der. Men etter hvert så kom det fram at stiene hans holdt på å gro igjen, fordi det ikke var noen som brukte de lenger. Det var ingen geiter eller sauer som gikk der lenger, så at noen i det hele tatt brukte dem og rydde de var i det hele tatt en god sak. Så det viste seg at det ikke var så dumt at vi gjorde noe likevel. - Jørgen.

Informantene mener at sykling i bløte perioder øker slitasjen på de gamle stølsstiene. Sporene som blir etter syklistene lager kanaler der det samles og transporteres vann. En grunneier mener at rydding av stiene kan bidra til å øke slitasjen i forhold til vannavrenning. Det forklares i dette sitatet av anonym grunneier:

Det er jo klart at erosjonen blir jo litt annerledes (av rydding av sti), spesielt når det er mye vann, snøsmelting osv. Da renner vannet gjerne i stien, og om man da tar vekk steinene og det som ligger der så blir det faktisk mye mer erosjon enn om de hadde ligget der å bremsset farten på vannet.

Samme grunneieren følger siden opp med at han synes at det er bra med de tiltak som Grovsyklarlauget har gjort med dreneringen og klopping av våte stier for å minske problematikken med spor og vannavrenning på stiene. Grovsyklarlauget sier at de til stadighet får positive tilbakemeldinger på tiltakene de har gjort fra turgåere som nå kan bruke sykkeltraseene, også når det er vått i skogen. Dette vises og i dette sitatet fra Ingrid som er både turgåer og syklist: *”Ting har faktisk etter at stisykling ble et tema, så har stiene blitt mye bedre, det er mer på stiene som har blitt forbedret enn det som har blitt ødelagt i hvertfall.”*

Vi ser i intervjuene at det er ulike meninger om hvorvidt tilrettelegging av stinettverket medfører økt slitasje eller om det forhindrer slitasjen. Peter synes uansett det er bra at noen tar tak i problemet. *”På ene siden er det negativt at stiene blir ødelagte men på andre siden er det bra at det engasjerer gjeng som tar tak i det og som er klar i problemstillingen”*

4.2.4 Mulige konflikter ved kommersialisering

Både grunneierne og syklistene er usikre på hvor populært stisykling i Sandane kommer til å bli i kommersiell forstand. Potensialet er der, det er både kommunen og syklistene enige om.

Utmarksforvalter Peter Andresen tror at det kommer å bli mer kommersiell sykling i Sandane, noe som kommunen satser aktivt på med samarbeidsprosjektet “Terrengsykling i Nordfjord”.

Informantene tror at det vil bli mer konflikter dersom syklingen blir et kommersielt turistprodukt, og at erstatning eller kompensasjon til grunneier da vil bli et tema. Jørgen forklarer dette: *”Men straks du får et mer kommersielt perspektiv som benytter seg av allemannsretten så vil nok kanskje grunneierne ha en bit av kaken”*. Det er som kjent fra litteraturgjennomgangen ikke lov av grunneier å kreve betaling av folk som bruker vedkommendes eiendom. Skal man som grunneier ta betaling fra brukerne så må det komme gjennom servicetjenester. Reiselivets paradoks blir tydelig i denne problemstillingen om kompensasjon til grunneierne. Dette er fordi turisten besøker Sandane og legger igjen den største delen pengene på overnatting og mat og ikke på selve syklingen, som igjen er grunnen til at turisten i utgangspunktet besøker Sandane (Kamfjord, 2011). Det er viktig å poengtere at dette med kommersialisering også gjelder den andre veien dersom jakta blir kommersiell. Da kan konfliktnivået bli sterkere fordi den økonomiske verdien som står på spill i konflikten blir større. Dette kan knyttes til Ellicksons (1991, sitert i Haugset, 2011) kategorisering av forhold som påvirker konfliktløsning(kap 2.6)

Jørgen ser og utfordringer med slitasjenivået hvis det blir kommersiell sykling og at det eventuelt skulle være behov for en endring i Friluftsløven. Som han beskriver i dette sitat: *“Jeg tenker i hvert fall at det burde være en forskjell (i loven) på privat og kommersiell ferdsel fordi at kommersiell ferdsel har en annen intensjon enn privat ferdsel. Det sliter veldig”*.

Informantene sier og at det å ha stier som er dimensjonerte for stor trafikk er viktig om man skal markedsføre Gloppen kommune som en sykkeldestinasjon. *”En del av de sykkelstiene kan godt tåle at vi seks som sykler bruker den i ny og ne. Vi forvalter den liksom, lar den hvile i bløte perioder og bruker den hardt i periodene den tåler det.”* -Jørgen. Utfordringen her blir å kunne informere, regulere og kanalisere turistene som kommer for at stiene skal tåle den økte belastningen. Vi kommer tilbake til dette under tiltak i kapittel 4.3.4.

Kort oppsummert handler hovedkonfliktene på Sandane om forstyrrelse av hjortejakta, motstridende rettigheter og slitasje. Dette er konfliktområder som vil bli større ved en kommersiell utvikling. Vi kommer i neste del av analysen til å presentere tiltak som kan forebygge og løse konflikter mellom grunneier og stisyklister.

4.3 Konfliktdependende tiltak

Brendehaug og Engesets rapport (2015) viste at dialogprosessen som involverte de ulike brukergruppene på Kaupanger var avgjørende for å diskutere fram konfliktdependende tiltak. Det å skape dialog og kommunikasjon mellom alle interessenter på det aktuelle området er avgjørende for å hindre konflikter. Når Destinasjon Nordfjord og Gloppen kommune satser på terrengsykling er det særdeles viktig at det blir gjennomført en grundig interessentanalyse der grunneierne og lokale syklistere blir spesielt involvert. Kommunen skal øke verdiskapningen gjennom en aktivitet som i stor grad foregår på privat eiendom der eier, per i dag, ikke får noe slags utbytte eller kompensasjon for dette. Spørsmålet er da hvordan man skal organisere utviklingen slik at de negative konsekvensene overfor grunneiers interesser holdes på et minstenivå, og eventuelt hvordan grunneier kan ta del i verdiskapningen.

Som tidligere nevnt i litteraturgjennomgangen og tidligere i analysen involverer konflikten mange interesser som blir forvaltet gjennom en rekke uformelle institusjoner. Tradisjoner, normer, maktrelasjoner og andre lokale forhold er vanskelig å tolke for utenforstående. Det er derfor viktig at kommunen og Destinasjon Nordfjord ikke overkjører disse innarbeidede institusjonene. Som Ellickson (Ellickson 1991, 256-258 sitert i Haugset, s. 23) poengterer, er det ikke nødvendigvis slik at lokalbefolkningen tar i bruk sentralt vedtatte lover og forskrifter dersom de synes de uformelle institusjonene fungerer bedre. Det vil være naturlig å foreslå at Grovsyklarlauget bør være den lokale forankringen. De besitter viktig lokalkunnskap, samtidig som de vet hvilke krav og preferanser stisyklistene har. Slik kan de bidra til å forebygge og løse konflikter med lokalt aksepterte virkemidler. Gjennom intervjuene har det kommet fram at hovedårsaken til at konflikter oppstår er manglende kommunikasjon mellom de involverte aktørene, samt mangel på kunnskap om stisykling og hvordan kommunen skal satse på og organisere denne aktiviteten. Det er formulert fem konfliktdependende tiltaksområder. Flere av tiltakene henter inspirasjon fra Brendehaug og Engesets rapport (2015) om sameksistens på Kaupanger. Noen av tiltakene som involverer hjortejakt ble diskutert under intervjuene med informantene fra Sandane. Rapporten foreslår også et kontaktorgan for nyskapende friluftsliv som et konfliktdependende tiltak. Denne undersøkelsen bygger videre på dette tiltaket og det defineres nærmere hvilke funksjoner et slikt kontaktorgan kan ha.

De to første er lokal forankring og kommunalt kontaktorgan. Disse er overordnede, og går på hvordan man skal legge til rette for dialog, nettverksbygging og informasjonsflyt mellom

syklister, grunneiere, kommune, reiselivsnæring og andre brukergrupper av utmark. De tre siste tiltakene går mer på tilrettelegging og tiltak for å løse de konfliktene eksisterende konfliktene som er gjort rede for i dette kapittelet. For at man skal kunne gjennomføre de tre siste tiltaksområdene er man i stor grad avhengig av at de to første fungerer på en godt måte.

4.3.1 Tiltak 1: Lokal forankring

Dette tiltaket er kanskje mer en forutsetning enn et tiltak. At man har en lokalt forankret interesseorganisasjon med lokalkunnskaper, kompetanse på stisykling og tilrettelegging er helt avgjørende når en destinasjon som Sandane skal utvikle aktiviteten stisykling. Som forklart i teorigjennomgangen vil det å skape tillit og nettverk gjennom formelle og uformelle institusjoner være avgjørende for å skape samarbeid, samfunnsengasjement og økonomisk vekst i et lokalsamfunn (Hansen & Tjerbo, 2003). Det er mange faktorer som avgjør om konflikter blir løst med formelle eller uformelle virkemidler. Ellickson (1991, s. 256-258 sitert i Haugset 2011, s. 23) mener at konflikter som løses i skyggen av loven ofte gir den største totale nytten for partene som er involvert. Her vil gå nærmere inn på hvordan Grov sykklarlauget har tatt rollen som den lokale forankringen som bygger nettverk og tillit i lokalsamfunnet. Konfliktene på Sandane i dag blir i stor grad løst uformelt gjennom dialog med grunneierne. Jørgen forklarer at Grov sykklarlauget fra starten av har vært tydelige på at de ønsker å ta kontroll over utviklingen av stisyklingen.

Vi har lest en del rapporter fra blant annet Allegra som sier at du må ha lokal forankring for å få til noe, hvis ikke må du ha utrolig mye penger. Så vi vil gjerne være den lokale forankringen.

Organisasjonen har medlemmer som var aktive i etableringen av stisykkelmiljøet på Kaupanger. Jørgen forklarer at man gjorde en del feil på Kaupanger, og at man har tatt med seg disse erfaringene i oppstarten av sykkelmiljøet på Sandane:

Vi tenkte litt annerledes, vi var veldig bevisst på oppstarten fordi når vi starta i Sogndal (Kaupanger) så gjorde vi en del feil ... Vi har fått en ganske sånn god lokalforankring med de få medlemmene vi har. Vi har ikke noe medlemsavgift eller noe sånt, så har du identiteten til stisyklistene her så er du med i Grov sykklarlauget.

Jørgen sammenligner utviklingen på Sandane med Kaupanger når han presiserer viktigheten av lokal forankring og dialog mellom sykkelmiljøet og grunneierne:

Det merket vi i Sogndal, at det fort var studentene som de lokale fikk et sånt bilde av. At de kom å bare tok ressursene, stiene og løssnøen. Var der noen år før de forsvant igjen. Mens her er vi mer en del av lokalmiljøet, vi møter da grunneierne i det daglige. Jobber ved siden av dem og har gjerne unger i samme barnehage og så videre. Da er du ikke lenger bare den store stygge ulven når du sykler.

Grovsyklarlauget sitt formål er å skape gode relasjoner mellom ulike brukergrupper av utmark. Å skape tillit er som nevnt en viktig driver for positiv utvikling i et lokalsamfunn. Den anonyme grunneieren viser hvordan det å bli involvert, det å bli spurt før inngrep, skaper goodwill og tillit: *“Jeg har ikke noe vondt å si om syklistene. Han (navngitt medlem av Grovsyklarlauget) var jo oppe å snakket med meg når de ville flytte en del av traseen”*. Under intervjuene kommer det fram at Grovsyklarlauget er veldig opptatt av identitet og image utad, og hvordan dette skaper tillit til grunneiere og andre brukergrupper. Jørgen forklarer at de legger ned tusenvis av dugnadstimer langs stiene, og at dette skaper legitimitet og respekt i lokalsamfunnet:

Det at vi bruker gamle byggeteknikker og står og sliter i skogen, det er et sånt kvalitetstegn som folk setter pris på. Det skal gjøres et fysisk stykke arbeid, det har nok noe med den bonde og bygdementalteten. Det kjenner de igjen og det setter de pris på.

Også grunneierne ser verdien i et godt samarbeid med Grovsyklarlauget. *“Den veien som folkehøgskolen rydda, det gjorde jo at jeg slapp å rydde langs grensa mi ... Det er klart at samarbeid mellom grunneiere og syklist er viktig” -Anonym grunneier.*

Utmarksforvalteren i kommunen er også enig i at Grovsyklarlauget har gjort en god jobb og at det å skape goodwill i lokalsamfunnet og fra grunneiere er viktig. *“ I og med at vi har et sykklarlag som er så synlige så kan en sette ansikt på syklistene, det blir mer konkret for dem(grunneierne) framfor at det bare er en gjeng som en sjelden ser” -Peter.*

Grovsyklarlauget forsøker som nevnt å løse konflikter med uformelle virkemidler. I henhold til de fire forholdene som påvirker konfliktløsning (Ellickson 1991, sitert i Haugset, 2011, s. 23-24) vil forholdet sosial distanse være en grunn til at syklistene i stor grad løser konflikter uformelt. Dette handler kort forklart om hvor godt partene kjenner hverandre. Dette illustreres videre av Jørgen:

Vi er et ganske så mangfoldig sykkelmiljø. Vi har lokale folk som kjenner grunneiere og fedrene kjenner hverandre, en del historikk. Vi har en som jobber på videregående skolen som kjenner mange. Og da kommer man ikke bare hovedsakelig (i dialogen) som en som sykler, men du kommer med en annen hatt i tillegg. Det gjør at folk kjenner deg på en annen måte.

Det at man kjenner hverandre fra ulike arenaer skaper gjensidige avhengighetsbånd som øker sjansen for at løser konfliktene uformelt. Jørgen er opptatt av å unngå å komme dit hen at man må ty til lovverket for å løse konflikter. Han mener at man da har fått en konflikt som er vanskelig å reversere. Han forklarer videre viktigheten av kommunikasjon:

Vi har sett at det at det å gå i preventiv dialog er Alpha & Omega. Du kan hevde din rett, i forhold til allemannsretten så mye du vil. Men det hjelper ikke når motparten driver med usakligheter og legger ut tømmerstokker over stien og forskjellige ting. Da kan du være så prinsippfast du bare vil. Prater man og er i forkant så kan man få lov til veldig mye. - Jørgen.

Som nevnt i litteraturgjennomgangen har syklistene de samme rettighetene som en turgåer til å ferdes på stier og veier i utmark. Jørgen forklarer hvorfor Grovsyklarlauget har vært forsiktige med å fronte disse rettighetene overfor grunneier: *“Vi har egentlige vært restriktive til å bruke den (retten til ferdsel i utmark) til de ytterste nettopp fordi at det der med å hevde din rett til slutt, så har du på en måte tapt saken”*. Dette understøttes av Ellickson (1991, sitert i Haugset, 2011, s. 22) som sier at uformelle virkemidler ofte er å foretrekke fremfor formelle lovverk som allemannsretten, da dette kan føre til en eskalering av konfliktene.

Grovsyklarlauget forsøker å bruke sitt sterke nettverk, relasjoner og tillit til å løse konfliktene på en måte som gir den beste totale løsningen for de involverte partene.

Stisykling er en individuell aktivitet som ofte er lite organisert. Peter beskriver syklistene på denne måten: *“Terrengsyklistene er ofte en flokk med anarkister og er sjelden organisert, det er ikke som i en fotballklubb der alle er med”*. Som forklart tidligere i analysen er Grovsyklarlauget en veldig uformell interesseorganisasjon uten medlemsavgift der arbeidet som blir gjort er bygd på dugnadsånd og frivillighet. Peter forklarer videre viktigheten av Grovsyklarlaugets rolle i konflikthåndteringen: *“I og med at vi har Grovsyklarlauget som har hatt en organiserende rolle og jobbet med å være en kontakt til grunneiere så blir det enklere å få ting til å skje på en enklere måte.”* Når aktiviteten vokser så mye og den eventuelt blir

mer kommersiell er viktig at Grovsyklarlauget organiserer seg godt og at kommunen og andre involverte aktører tar vare på og støtter opp om arbeidet deres.

For at en destinasjon som Sandane skal kunne oppnå suksess ved å satse på stisykling, er det avgjørende at aktiviteten er lokalt forankret i en organisasjon som Grovsyklarlauget. Uten den lokale forankringen vil det være svært kostbart å tilrettelegge for stisykling og sannsynligheten for konflikt med grunneiere vil øke. Vi har identifisert fire spesielt viktige konfliktdempende oppgaver som Grovsyklarlauget utfører eller bør utføre. Vi mener at disse har overføringsverdi til andre lignende destinasjoner:

- **Styre utviklingen.** Organisasjonen besitter kompetanse om stisykling og lokale forhold, slik som normer, tradisjoner, lokalhistorie og kultur. Organisasjonen bør derfor være styrende eller rådgivende for utviklingen av aktiviteten på destinasjonen. Dette omfatter både den fysiske tilretteleggingen og hvordan destinasjonen markedsfører aktiviteten.
- **Utarbeiding og formidling av entydig informasjon.** Dette kan være informasjon om begrensinger, stivettregler og andre lokale forhold til egne medlemmer og andre syklistere som bruker stinettverket.
- **Organisasjonen bør være syklistenes ansikt utad i lokalsamfunnet.** Her er holdningsarbeid, relasjonsbygging og markedsføring viktig.
- **Lokalt kontaktledd mot grunneiere.** Organisasjonen bør sammen med kommunen (se og 4.3.2) være det lokale kontaktleddet mot grunneierne. En god organisasjon bygger tillit og relasjoner i lokalsamfunnet. At medlemmene har flere “hatter” i lokalsamfunnet og at den sosiale avstanden til grunneierne er liten øker sjansen for at konfliktene blir løst på en god uformell måte.

Grovsyklarlauget er i dag en liten organisasjon med noen få ivrige ildsjeler. Jørgen forklarer at de utfører et stort frivillig arbeid som er til stor nytte for mange syklistere og andre brukere utover egen organisasjon. Han påpeker at finansiering av tiltakene og motivasjonen til å gjennomføre disse kan bli en utfordring dersom stisyklingen blir kommersiell på Sandane. Flere tilreisende syklistere vil føre til mer slitasje, og spørsmålet er hvor mye av vedlikeholdet Grovsyklarlauget har kapasitet og vilje til å ta på seg. Her er det viktig at kommunen og reiselivsnæringen som markedsfører aktiviteten tar vare på den lokale forankringen og legger til rette for finansiering og god organisering av arbeidet. Dette kommer vi nærmere inn på i neste tiltak.

4.3.2 Tiltak 2: Offentlig kontaktorgan

Dersom stisyklingen utvikler seg og blir mer kommersiell er det viktig at kommunen involverer seg i høyere grad enn i dag. Grovsyklarlauget er en frivillig organisasjon, og dersom aktiviteten øker mye i omfang bør kommunen i større grad støtte opp om og organisere aktiviteten slik at man unngår konflikter. Som sagt er en grunnleggende årsak til konflikter mangel på kommunikasjon. Dette gjelder spesielt når grunneier ikke føler seg involvert når det blir gjort tiltak eller inngrep som har konsekvenser for hans interesser. Når syklistene tidlig inngår dialog med grunneiere og involverer disse når ting skal gjøres, unngår man i de fleste tilfeller konflikt. Arild forteller: *“Grovsyklarlauget gjør ikke noen prosjekt uten at grunneieren er spurt først. Det er en slags hovedregel vi har”*. Informanten fra Grovsyklarlauget forteller at grunneierstrukturen på Sandane gjør det vanskelig å nå ut til alle som har eiendomsrett langs stiene som kan være flere kilometer lange. Arild beskriver dette slik:

Det er veldig mange små grunneiere der vi sykler. Det er et lappetepp, så det er veldig uoversiktlig. En sykler inn og ut av forskjellige eiendommer hele tiden. ... Så man vet i grunn ikke hvem sin mark en sykler på til hver tid. Det har vært en utfordring når vi har gjort disse utbedringsprosjektene.

Jørgen forklarer at de har tilrettelagt en sti som har høstet gode tilbakemeldinger fra andre brukergrupper og grunneiere, men at det er vanskelig å nå ut til alle grunneierne når man skal be om tillatelse: *“Det var en som var hovedgrunneier, og så lenge han sa ja så var det greit for de andre”*. Dette viser at man kan ende opp med å spørre et utvalg av grunneierne, basert på kjennskap til lokale normer, relasjoner og maktfordeling i lokalsamfunnet. Fra flere av informantene, både syklistene og grunneiere opplyses det at det har oppstått konflikter når grunneierne ikke har blitt spurt i forkant av tilrettelegginger som har blitt gjort. Spørsmålet er da hvordan Grovsyklarlauget og andre som gjør tiltak skal kunne nå ut og kommunisere med alle aktuelle grunneiere. Flere av informantene etterlyser mer engasjement og ansvar fra kommunens side i konflikthåndteringen. Roald mener at kommunen har et spesielt ansvar overfor forvaltningen av stinettverket siden de nå vil markedsføre Gloppen kommune som sykkeldestinasjon:

Dersom en kommune ønsker å markedsføre stisykling som en viktig del av samfunnsutviklingen i for eksempel kommuneplan og eller i reiselivssammenheng er det ønskelig at de gjør tiltak som sikrer bærekraft over tid. Vi har eksempler på steder

som bærer preg av mye bruk og mangel på struktur. Som forvaltningsmyndighet har kommunen en del verktøy som kan brukes for å gjøre dette på en god måte.

Bjørn etterspør også bedre kommunikasjon innad i kommuneadministrasjonen. Han påpeker spesielt kommunens dobbeltrolle som markedsfører av stisykling kontra deres rolle som forvalter av utmarksressursene:

... jeg syns at kommunen kan jo snakke sammen i eget hus. Det sitter jo en utmarksforvalter der som administrerer all jakta og som administrerer skogen. De (næringssjef og utmarksforvalter) har jo kontor i samme hus, så visst ikke de klarer å snakke sammen å få fram en forståelse for det, så er det rett og slett for dårlig.

Det kommer fram litt ulike synspunkt på kommunens rolle i konflikthåndteringen. Syklistene viser til at de har et godt samarbeid med kommunen, og kommunen mener at partene har løst konfliktene godt nok på egenhånd.

... vi har ikke gjort noe så langt fra kommunen sin side, vi synes ikke problemet er stort nok til at vi skal begynne å regulere for verken jakt eller stisykling og så har Grovsyklarlauget vært veldig oppmerksomme og gjør en kjempejobb med å forsøke dempe disse konfliktene. - Peter.

Grunneierne på sin side mener at kommunen bør ha en tydeligere rolle i konflikthåndteringen og at kommunen mer aktivt burde bidra med å finne løsninger til konfliktene. Bjørn sier det slik:

... det er sikkert mer ryddige måter å gjøre det på enn i dag ... Og at kanskje det sykkelklubben(Grovsyklarlauget) og for eksempel næringssjefen og utmarksforvalteren i kommunen hadde satt seg ned og blitt enige om noen løyper og traseer, og så gå ut til grunneierne å diskutere med de og eventuelt få løyve ..., så er det ett steg på veien.

Ett av tiltakene Brendehaug og Engeset (2015) foreslår i sin rapport er å opprette et lokalt kontaktorgan for nyskapende friluftsliv i kommunen. Slik situasjonen er på Sandane i dag er konfliktnivået ikke større enn at partene kan løse disse uten involvering fra kommunen. Når kommunen utarbeider en masterplan for stisykling er det naturlig å tro at antallet tilreisende syklist vil øke. Vi mener da at kommunen bør ta et større ansvar, for eksempel ved å opprette et offentlig kontaktorgan. Peter ser også utfordringene dersom syklingen blir kommersiell:

Visst det blir store kommersielle turer så må vi kanskje regulere det og inngå dialog med grunneier og finne en løsning på det. Jeg har inntrykk av at jo større det blir, så kommer også konfliktene til å bli større.

Stisykling er en aktivitet som kommunen håper vil lokke turister og øke boattraktiviteten på Sandane. Kommunen må likevel se de negative konsekvensene stisykling kan påføre andre interesser og verdier. Som nevnt tidligere har hjortejakta også en økonomisk verdi, og Sandane kan også ha et potensial for kommersiell jakt slik som på Kaupanger. Dersom stisyklingen ødelegger for jakta i et område, hvor mye samfunnsnytte gir økt sykling kontra redusert felling og rekreasjonsverdi for jegere og grunneiere? Hvor mye penger legger en tilreisende stisyklist igjen i forhold til det en jeger vil gjøre? Dette er eksempel på spørsmål kommunen må stille seg når de ønsker å satse på stisykling. Kommunen har myndighet til å regulere bruken av utmark gjennom formelle virkemidler slik som arealplanutforming og forskrifter i frilufsloven. Den viktigste oppgaven for et kommunalt kontaktorgan vil likevel være å megle fram løsninger med uformelle virkemidler. Et kontaktorgan kan medvirke til å skape sameksistens mellom ulike brukergrupper, men det kreves da at kommunen har et nøytralt verdisyn. Man ser som sagt at mange av konfliktene oppstår på grunn av mangel på kommunikasjon. Et eksempel på dette er når syklistene ikke vet hvilke grunneiere de må få tillatelse fra for å gjøre tilrettelegginger. Kommunen besitter informasjon og kompetanse som kan være nyttig for både syklist og grunneiere i slike saker. En ryddig kommunikasjon mellom de ulike partene ved hjelp av et offentlig kontaktorgan kan virke konfliktdepende, og viktige oppgaver for et slik kontaktorgan er:

- **Ryddig kommunikasjon mellom ulike brukergrupper i utmark.** Sørge for at alle blir hørt og involvert.
- **Overordnet kontroll** på utviklingen av aktiviteten. Herunder skilting, infrastruktur og informasjon ute i terrenget. Sørge for at stiene ikke blir til “utilbørighet” for grunneierne
- **Kontaktledd** mellom grunneier og syklist. Sørge for å innhente informasjon og tillatelse fra alle involverte grunneiere når det skal gjøres inngrep og tilrettelegginger.
- **Informasjon og markedsføring.** Kvalitetssikre at informasjonen som sendes ut gjennom Destinasjon Nordfjord, ulike sykkelforum og andre som markedsfører Sandane som sykkeldestinasjon er korrekt og enhetlig. Slik kan man i større grad styre syklistene til de områdene som grunneier og syklist/kommune har kommet til enighet kan brukes til sykling.

Informasjonsstyring ser ut til å være det viktigste virkemiddelet for å unngå konflikter, men det er ikke bare syklistene, grunneiere og kommune som er ansvarlige for dette. Turistnæring, handelsstanden og andre brukergrupper er også viktige ledd i det å spre konfliktreduserende informasjon.

4.3.3 Tiltak 3: Hjortejakt; kanalisering og begrensning i ferdsel

Den største konflikten mellom grunneiere og stisyklistere på Sandane handler om forstyrrelse av hjortejakta. Rapporten av Brendehaug og Engeset (2015) slår fast at dette også er en stor utfordring på Kaupanger. Gjennom intervjuet med jaktlagsleder Bjørn Karlsnes kommer det fram at syklingen sannsynligvis er årsak, eller delvis årsak til det dårlige jaktresultatet de siste årene. Han ser ikke noen åpenbare løsninger på problemet fordi han tror området er for avgrenset til at man kan ha konfliktfri sameksistens mellom jakt og sykling. I intervjuet ble noen av tiltakene Brendehaug og Engeset (2015) har foreslått for jaktkonflikten på Kaupanger diskutert for situasjonen på Sandane. Det første forslaget handler om tidsavgrensning. Ifølge rapporten er hjorten mer sårbar for forstyrrelser i enkelte perioder, som for eksempel under kalving. Hjorten er også et trekkdyr som lever i forskjellige områder til ulike årstider og tider på døgnet. Et av tiltakene som ble foreslått var å tidsavgrense jakt til morgen og kveld, slik at sykling kan foregå midt på dagen når hjorten er roligere og skjuler seg i mer ulendt terreng (Brendehaug & Engeset, 2015). Jørgen forklarer at Grov sykklarlauget har latt være å bruke enkelte områder og at de har prøvd å komme i dialog med grunneier om en tidsavgrensning på syklingen: *“Vi har prøvd å inngå dialog med de forskjellige grunneierne slik at de kan si ifra når de ikke vil ha trykk på de forskjellige stiene slik at vi kan regulere ferdselen vår”*. Bjørn er skeptisk til forslaget nettopp fordi han mener at terrenget er for avgrenset. Han mener at hjorten blir skremt helt ut av deres jaktterreng: *“Jeg ser ikke for meg, fordi at den stripa er såpass smal, at om du får en time for dagen som de kan sykle der, så ser jeg ikke at det løser problemet i det hele tatt.”*

Bjørn er derimot litt mer positiv til en sesongavgrensning fordi han da mener at hjorten får ro til å etablere seg i terrenget.

... Det hadde vært ideelt om dersom de, la oss si fra midten av august kunne la være å sykle til midten av oktober for eksempel, så hadde jo det, hadde vi fått med jaktstarten pluss brunstsesongen. Men om de, det å slutte fra midten av august til midten av oktober for de(syklistene), det er kanskje gromtida på året.

Det andre forslaget som ble lagt frem for Bjørn var kanalisering av ferdselen. Kanaliseringen av ferdsel til spesielt tilrettelagte sykkelstier skal forebygge og hindre slitasje og flytte ferdselen fra områder der aktiviteten er til utilbørighet for grunneier, slik som områder der man har problematikk rundt kryssing av stølstun eller forstyrrelse av jakt. Vi vil diskutere dette nærmere under tiltak nummer fire. Bjørn er i utgangspunktet ikke negativ til selve forslaget, men er skeptisk til om syklistene vil holde seg på de tilrettelagte stiene. Han mener at syklistene vil gå lei og at de ønsker opplevelsen av urørt natur, og at det derfor vil være vanskelig styre syklistene til disse stiene. Intervjuene våre og tidligere forskning fra Kaupanger (Brendehaug & Engeset, 2015) viser at det er vanskelig å finne tiltak som vil gjøre alle involverte helt fornøyde, men det kommer fram at begge parter er klar over den andres rett til å utøve sin aktivitet, og at man må prøve å finne en god middelvei. *“Som grunneier så ser vi ho at vi ikke har større rett til å bruke utmark enn de som sykler, så vi har jo egentlig ikke gått så offensivt ut med dette her” -Bjørn.*

At partene på Sandane hittil ikke har nyttet formelle virkemidler for å hevde sin rett, kan komme av størrelsen på de økonomiske verdiene jakta representerer. I kapittel 2.6 vises det til fire ulike forhold som kan avgjøre om en konflikt blir løst formelt eller ikke. Det ene forholdet sier at desto større økonomisk verdi, jo større er sannsynligheten for at den blir løst formelt ved å eksempelvis ty til lovverk eller forskrifter. På Kaupanger er den økonomiske verdien i jakta stor for den enkelte grunneier, da de få grunneierne besitter store utmarksarealer og dermed mange hjorteløyver. Dette kan være en av årsakene til at man på Kaupanger har hatt et høyere konfliktnivå rundt jakta enn på Sandane.

Dette er eksempel på tiltak som kan dempe jaktkonflikten:

- **Tidsavgrensning.** Definere jakt- og sykkelsoner for et terreng. Kan eventuelt dele inn dagen slik at jakt foregår på morgen og kveld. Dette er et kontroversielt tiltak fordi det går utover de formelle rettighetene som stisyklistene har til fri ferdsel. Her må man inngå frivillige avtaler ved hjelp av uformelle virkemidler.
- **Kutte ut områder og kanalisere ferdsel.** Kan kanalisere ferdsel til mindre attraktive jaktterreng, spesielt i jaktperioden september-desember. Kan eventuelt kutte ut sykling permanent i spesielt konfliktutsatte områder. Dette er også et kontroversielt tiltak fordi det går utover syklistenes rettigheter i friluftsløven. Man kan her også inngå frivillige uformelle avtaler slik som Jørgen tidligere har vist til, der syklistene trakk seg ut av et spesielt utsatt område for å hindre konflikt. Kommunen kan også vedta lokalt ferdselspåbud etter friluftsløven § 2 og §15, dersom ferdselen er til skade for natur

eller dyreliv. Dette krever at kommune og grunneier er enige i vedtaket, og må deretter støttes av fylkesmannen. Både syklister, grunneiere og kommune er enige i at man helst vil unngå å ta i bruk formelle virkemidler for å løse konfliktene.

- **Informasjon.** Også her er kommunikasjon viktig. Det kommunale kontaktorganet og den lokale forankringen (Grovsyklarlauget) spiller en viktig rolle i å dele informasjon om normer, regler, begrensninger og annet. Dette gjelder spesielt mot syklister som kommer utenbygds fra som ikke har kjennskap til lokale forhold.

4.3.4 Tiltak 4: Slitasje: bærekraftig bruk og utvikling av stinettverk

Slitasje er et konfliktområde som kan forebygges med ulike tilretteleggingstiltak. Det vil være viktig at man sikrer bærekraftige stier som er egnet til sykling og dimensjonert for stor sykkeltrafikk, også i bløte perioder. Roald ved Rekkje Stiuutvikling forklarer hvorfor tilrettelagde stier er bedre rustede for erodering:

Stiene er bygd etter et sett prinsipper som gjør at stien ikke fører vann, og derfor ikke graver ut stien. Det viktigste prinsippet er at stien må legges på tvers av fallinja, og med bølgedaler som gjør av vannet kan renne ut på sidene av stien.

Roald mener det er viktig å informere dette til grunneierne: “Det er viktig å forklare hvorfor stiene trenger en høyere grad av opparbeiding. Stien får en større total belastningsevne i møte med brukere, samt vær og vind.”

I Rapporten av Brendehaug og Engeset (2015) framkommer det og at det er bruken av stiene under bløtperioder som gjør at det blir slitasje. Grunneiere har med samråd fra sykkelmiljøet en mulighet til å styre aktiviteten med opparbeidede stier egnet til sykling. Altså hvor aktiviteten skal foregå for å unngå interessekonflikt både i forhold til den nevnte hjortejakta og til andre brukergrupper av stiene.

... Jeg tenker at det er positivt for grunneieren å få styrt bruken, for syklistene vil velge det beste stiene og vil heller sykle på en sti som er egnet for stisykling å da vil de ikke gå tilbake til en vanlig sti. Så da har grunneieren muligheter å være med å bestemme hvor aktiviteten skal være. – Roald.

Å styre aktiviteten med stier som er spesielt tilegnet for sykling er et godt tiltak for å minske slitasjen. For at dette skal lykkes er det viktig å formidle dette på en god måte til tilreisende syklister. Et forslag til det er å innføre et oversiktlig skiltsystem på stinettverket og kart over

området for å kanalisere aktiviteten inn på stier som tåler det. Dette understreker også Arild med dette sitatet:

Jeg tror viss en vil markedsføre Gloppen, Sandane som en stisyklingsdestinasjon så må en ta konsekvensene av det. ... Informasjon (til tilreisende) fra de som jobber som jeg gjør (på den lokale sportsbutikken), turistinformasjon, camping, hotell og er med på å lede de inn på de stiene som vi ønsker å ha de på. Det tror jeg er det vesentligste for å unngå konflikt.

Dette sitatet fra Arild kan knyttes tilbake til det med et offentlig kontaktorgan og den lokale forankringen som samordner og koordinerer aktørene slik at enhetlig informasjon når ut til alle som er involvert rundt stisyklingen.

Et annet tiltak er å involvere folkehøgskolen som er aktive brukere av stinettverket ved at Grovskyklarlauget med sine kunnskaper blant annet kan lære videre teknikker for tilrettelegging av stier. Slik kan man også innføre studentene i normer og lokale forhold som regulerer ferdselen med sykkel i utmark.

Oppsummering konkrete tiltak for å dempe konflikter i henhold til slitasje:

- **Kanalisering.** Styre aktiviteten til stier som tåler det spesielt på bløte perioder da slitasjen er større. Sykkel-skilter og kart over stinettverket gjør det lettere å kanalisere tilreisende.
- **Informasjon.** Formidle enhetlig informasjon til og fra syklister og andre aktører som jobber stisykling for å forvalte stiene bedre.
- **Stibyggerkurs.** Øke kompetansen rundt tilrettelegging av bærekraftige stier, og hvorfor dette er viktig.
- **Egne sykkelstier.** Tilrettelegge tilpassede sykkelstier. Dette er også et godt tiltak for å kanalisere og skille syklister fra andre brukergrupper og for å minske slitasjen på stiene.

4.3.5 Tiltak 5: Verdiskaping eller kompensasjon til grunneier

Vi har tidligere diskutert reiselivets paradoks i kapittel 4.2.4. Hvorfor skal grunneierne være positive til en aktivitet som foregår på deres eiendom, men som de ikke får noe økonomisk utbytte av? Dette er et spørsmål som er vanskelig å besvare, spesielt fordi Norge som nevnt

har et lovverk som ikke tillater grunneiere å ta direkte betalt for at noen skal sykle på deres grunn. Dette var et tema vi tok opp med alle våre informanter, men som ikke gav oss noen tydelige løsninger. Peter beskriver denne problemstillingen slik:

Jeg vet ikke om jeg har en stor løsning på det. Hvis jeg hadde hatt det tror jeg at jeg hadde jobbet med noe helt annet! I bunn og grunn er det opp til grunneierens innstilling. Om innstillingen deres er at man skal prøve å få noe ut av at det faktisk fins muligheter her om det blir mer kommersielt. Men om man går inn med en negativ innstilling fra starten, at stisykling hører hjemme i Sogndal og ikke i Gloppen, så er det selyfølgelig vanskelig å utnytte det.

Ingrid er enig i at grunneiers egen innstilling er det viktigste: “*Visst du i utgangspunktet er helt imot stisykling, da får du ikke noe penger ut av dette der ... Så en ser for mye begrensinger og ikke muligheter*”.

Når vi diskuterer problemstillingen med informantene får vi inntrykk av at det å skulle tjene penger på syklingen ikke har vært et stort tema for verken syklistene eller grunneierne. På spørsmål om grunneierne ser muligheter i å tjene penger på syklistene svarer Bjørn slik:

Nei, det kan jeg ikke si at vi har noen ideer om. Vi har vel ikke sett på stisyklister som nær sagt en betalbar gruppe for å kalle det det. Det er mer en gruppe som nytter seg av naturen som ligger der fritt. De har sikkert dyrt utstyr, men that's it. Ellers tror jeg ikke de legger igjen så mye penger.

Intervjuet med Arild bekrefter at syklistene legger igjen penger på utstyr, men at det er lite oppmerksomhet rundt det å tjene penger på syklingen ellers i næringslivet: “*Jeg vet ikke om bedriftene har noe reflektert forhold til det, men jeg vet at det er enkelte som er positive til det*”. Aktiviteten er fortsatt såpass fersk og liten i omfang at det har vært lite fokus på de kommersielle mulighetene til nå. En del av de konfliktdempende tiltakene som ble diskutert rundt dette med stitilrettelegging vil være kostbare. Roald forteller at det å bygge en sti spesielt tilrettelagt for stisykling vil koste fra 500 til 1500 kr per meter ferdig sti. Spørsmålet er da hvordan man skal finansiere dette. Han forteller at dette blir gjort på ulike måter i andre land, og at dette i stor grad avhenger av grunneierstrukturen. I USA og Canada har man innført en form for frivillig løypeavgift som går til frivillige organisasjoner som vedlikeholder og lager stier. Roald legger til at det her er en helt annen grunneierstruktur med store offentlige eiendommer. I alpine er det turistnæringen som finansierer, mens i Skottland er det staten som finansierer tiltakene. I Norge er denne problemstillingen såpass fersk at man ikke

ser en klar modell på hvordan man skal finansiere dette. Vi har diskutert disse tiltakene med informantene:

- **Bomveg og parkeringsavgift.** De fleste informantene er nokså positive til dette tiltaket. Ingrid mener at andre grupper, slik som fotgjengere vil bli misfornøyd dersom de må betale en høyere bomavgift som skal kompensere for slitasje påført av syklistene. Et av grunneierlagene i Gloppen tar egen bomavgift for syklistene, men denne må være frivillig da det ikke er lov å kreve en slik avgift av syklistene.
- **Frivillig løypeavgift** for å finansiere stitilretteleggingstiltak og som kompensasjon for skader påført grunneier. Variert respons fra informantene. Jørgen mener det er skummelt å ta en slik avgift fordi folk har så sterkt forhold til det å kunne ferdes fritt i naturen, og kan derfor skape misnøye.
- **Shuttlings.** Syklistene betaler for å bli kjørt opp. Jørgen mener at betalingsvilligheten er høy for et slik tilbud, men er usikker på om det vil bli et stort nok kundegrunnlag for å tilby dette. Bjørn er og skeptisk til den praktiske gjennomføringen. Hvem har ansvar, og hvordan skal man fordele inntektene?

Det er tydelig at både sykkelmiljøet, grunneiere og næringslivet er litt avventende når det gjelder finansiering av stinettverk og det å skulle tjene penger stisykling. Man vet lite om hvordan aktiviteten vil utvikle seg og hvordan man skal tjene penger på dette. Også her vil kommunikasjon og informasjonsflyt mellom de ulike aktørene være viktig. Her vil det kommunale kontaktorganet ha en viktig rolle når kommunen skal markedsføre stisykling. Det bør foreligge en plan for hvordan man skal skape verdier og finansiere fellesgoder som syklistene benytter seg av. Masterplanen som Rekkje stutvikling lager i samarbeid med Gloppen kommune og Destinasjon Nordfjord vil være en god start på dette arbeidet.

4.4 Hva skiller konfliktene på Sandane fra konfliktene på Kaupanger?

Gjennom hele analysen er funnene fra Sandane sammenlignet med forskningen som er utført på Kaupanger (Brendehaug og Engeset, 2015). Det har vist seg at typen konflikter i stor grad er de samme på de to stedene. Det som skiller de to destinasjonene er styrken på konfliktene og i hvilke grad partene løser konfliktene med formelle eller uformelle institusjoner. Funnene i denne analysen tyder på at det spesielt er fire forhold som gjør at konfliktene på Kaupanger er sterkere og at det i større grad nyttes formelle virkemidler for å løse disse. Det første forholdet er forskjellene i grunneierstrukturen. På Kaupanger har man få grunneiere som resulterer i at enkelte blir belastet med store deler av syklingen på sin eiendom. Dette

medfører også at grunneierne har større økonomiske verdier på spill ved at de kan ha mange hjorteløyver på sin eiendom. Det andre forholdet er sosial distanse. På Kaupanger har den sosiale distansen mellom syklistene og grunneiere vært stor fordi syklistene i stor grad har vært studenter og tilflyttede personer som har hatt liten kontakt med grunneierne. På Sandane er medlemmene i Grovsyklarlauget hovedsakelig bosatt på Sandane og kjenner grunneierne gjennom flere arenaer slik at de er tilknyttet gjennom et felles nettverk. Det tredje forholdet går på omfang og kommersialisering. Det er langt flere syklistene på Kaupanger og aktiviteten har et mer kommersielt preg enn på Sandane. Dette utfordrer intensjonen med friluftsløven og etablerte normer, og fører til at større økonomiske verdier står på spill. Dette gjelder både for de aktørene som har utbytte av syklistene, men også for grunneierne som føler at den viktige inntektskilden som jakta representerer blir truet av sykkelaktiviteten. Det fjerde og siste forholdet er at oppstartfasen på Sandane har vært bedre organisert enn på Kaupanger. Her har Grovsyklarlauget vært spesielt viktige, og det at Grovsyklarlauget har tatt med seg erfaringer fra Kaupanger i oppstarten på Sandane har vært forebyggende overfor konflikter med grunneierne.

5.0 Konklusjon

Ved hjelp av intervju av interessenter og tidligere forskning er det samlet informasjon som har dannet grunnlag for å svare på problemstillingen: *Stisykling på privat eiendom; hvilke tiltak kan dempe brukerkonflikter mellom stisyklister og grunneiere?*

For å besvare denne problemstillingen har det vært nødvendig å identifisere typiske konflikter mellom syklistene og grunneiere og årsakene til at disse oppstår i et lokalsamfunn som Sandane. Forstyrrelse av hjortejakt, slitasje på stinettverk, uklare eller motstridende rettigheter og kommersialisering er de områdene som skaper konflikter på Sandane. Dette samsvarer i stor grad med konfliktene på Kaupanger. Analysen viser derimot at de samme konfliktene generelt er sterkere på Kaupanger, og at man i større grad har nyttet formelle virkemidler for å løse disse. Det er identifisert fire spesielt viktige årsaker til dette; ulikheter i grunneierstruktur, sosial distanse mellom partene, grad av kommersialisering og hvor godt utviklingen av aktiviteten har vært organisert.

For å utarbeide konfliktdependende tiltak er det nødvendig at man kjenner til disse forholdene og hvordan lokale normer, tradisjoner og praksiser regulerer ferdsel i utmark. Det er derfor avgjørende at utviklingen av stisykling på en destinasjon er lokalt forankret i en interesseorganisasjon som Grovpsyklarlauget. I denne oppgaven foreslås den lokale forankringen som det første tiltaket, men kan sies å være mer en forutsetning enn et tiltak. Lokal forankring kan ikke dannes utenfra, den må komme innenfra i lokalsamfunnet av personer med interesse i stisykling, og i det å forebygge konflikter. Undersøkelsen viser at den største årsaken til konflikter er manglende kommunikasjon mellom partene. Det andre tiltaket som foreslås er et kommunalt kontaktorgan som skal legge til rette for bedre kommunikasjon, nettverksbygging og informasjonsflyt mellom partene. Et kommunalt kontaktorgan er sammen med lokal forankring de to viktigste tiltakene som presenteres, og er overordnet de tre siste tiltakene som er rettet mer mot forebygging eller løsning av eksisterende konflikter. Uten en godt organisert lokal interesseorganisasjon, og et kommunalt kontaktorgan som koordinerer utviklingen vil det være langt vanskeligere å løse de eksisterende konfliktene. Dette vil og være viktig for å forebygge framtidige konflikter som kan oppstå ved kommersialisering av aktiviteten.

De tredje tiltaket som foreslås tar for seg hvordan forebygge konflikter rundt forstyrrelse av hjortejakt ved å kanalisere og tidsbegrense både jakt og sykling. Det fjerde tiltaket er rettet mot at kanalisering, tilrettelegging av egne sykkelstier og kompetanseheving på stibygging vil

dempe konfliktnivået rundt slitasje på stinettverket. Det femte tiltaket beskriver ulike kompensasjoner som gjør at grunneier kan ta del i verdiskapningen når stisykkelaktiviteten øker. Her framkommer det ikke noen klare alternativer til dagens situasjon på Sandane, men det foreslås tiltak som kan være mer aktuelle dersom aktiviteten kommersialiseres. Grunnleggende her er grunneiers innstilling, da han selv må være villig til å se muligheter for dette dersom han skal ta del i verdiskapningen.

5.1 Forslag til videre forskning

Vi har etter intervjuene med våre informanter konkludert at det er eventuelle forstyrrelser av hjortejakta som er det største konfliktområdet på Sandane. Indre Vereide jaktlag skøyt ikke en eneste hjort forrige sesong, noe som ikke har skjedd de siste 30 årene ifølge jaktleder Bjørn Karlsnes. Det hadde vært interessant med en forskning som viser i hvilke grad hjorten faktisk blir skremt eller forstyrret av stisyklister, og om hjortens atferd endres på grunn av økt aktivitet i utmark. Hvordan hjorten blir påvirket av aktiviteten vil kunne få frem hvilke tiltak man bør gjøre ute i terrenget.

6.0 Litteraturliste

Acheson, J. M. & Acheson J. (2010). Maine land: private property and hunting commons. *International Journal of the Commons*, 4 (1), s 552-570.

Ariansen, P. (1992). *Miljøfilosofi: en innføring*. Oslo: Universitetsforlaget.

Bay-Larsen I. & Fedreheim G.E. (2008). Kartlegging av konflikter i verneområder i Nordland. *Nordlandsforskning* 2008 (1005), 14-25.

Berge, E. (2006). Protected areas and traditional commons: values and institutions. *Norsk Geografisk Tidsskrift - Norwegian Journal of Geography*, (60:1), s. 65-76.

Bergen Næringsråd. (2010, 20.10). Sterke organisasjoner har sterke sosiale nettverk.

Brendehaug B. & Engeset A.B. (2015) *Kunnskap for utvikling av sameksistens mellom jakt, vandring og stisykling på Kaupangerhalvøya*. Sogndal: Vestlandsforskning.

Brox O. (2001) *Tar vi vare på allemannsretten?* Oslo: Pax Forlag A/S.

De historiske - hotell & spisesteder. (2016). *Om oss*. Hentet fra www.dehistoriske.no.

Dervo, B.K., Skår, M., Köhler, B., Øian, H., Vistad, O.I., Andersen, O. & Gundersen, V. (2014). *Friluftsliv i Norge anno 2014 – status og utfordringer*. Lillehammer: Norsk institutt for naturforskning.

Direktoratet for naturforvaltning, (1997). *Innlandsfiskeprogrammet 1991-1995.-DN-rapport 1997-1*. Trondheim: Direktoratet for naturforvaltning.

Falkanger T. & Reusch M. (2014) Eiendomsrett. *Store norske leksikon*. Hentet fra <http://snl.no/eiendomsrett>

Falkanger T. (2015). Allmenninger. *Store norske leksikon*. Hentet fra <https://snl.no/allmennig>

Fedreheim G. E & Sandberg, 2008. Frilufsloven og allemannsretten i et samfunn i utvikling. *UTMARK - tidsskrift for utmarksforvaltning*, 2008 (1).

Frilufsloven (1957). Lov om frilufslivet.

Ganshof, F.L. oversatt av Sogner, S. (1969). *Hva er feudalismen?* Oslo: Gyldendal.

Gjøsund, P. & Huseby, R. (1998) *TO eller FLEIRE – Basiskunnskaper i gruppepsykologi*. Oslo: NKS-Forlaget.

Gloppen Kommune (2016). *Landbruket i Gloppen*. Hentet fra <https://gloppen.kommune.no/landbruk-og-naring/landbruk/>.

Gloppen kommune. (2014). *Forvaltningsplan for hjort 2014-2017*. Hentet fra <https://gloppen.kommune.no/Handlers/fh.ashx?MIId=1&FilId=3091>.

Gloppen kommune. (2016). *Gloppen.no*. Hentet fra <http://www.gloppen.no>.

Gurevic, A. J. oversatt av Suppehellen S. (1977). *Frihet og føydalisme: frå sovjetisk forskning i norsk middelalderhistorie: utdrag frå en avhandling av A. Ja. Gurevitsj: De frie bønder i det føydale Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.

Hafjell Alpinsenter. (2015). *Hafjell bike park*. Hentet fra <http://www.kvitfjell.no/sommer-i-hafjell/hafjell-bike-park>.

Hansen J. N. (2015.24.06). Gjer Gloppen til sykkel-eldorado. *Firda Tidende*. Hentet fra <http://www.firdatidend.no/gjer-gloppen-til-sykkel-eldorado/>

Hansen T. & Tjerbo T. (2003). *Politisk engasjement, borgerroller og sosial kapital* (Makt- og demokratiutredingens rapportserie, Rapport 62).

Heiberg G.F. (1932) Hvor lå middelalderens Lusakaupanger? *Tidsskrift* (8)

Hjelle, A. M. A. (Red). (2013). *Merkehåndboka. Håndbok for tilrettelegging av turruter i fjellet, i skogen og langs kysten*. Oslo: Panzerprint AS.

Hovland, B. 2003. *Jakt som næringsveg - institusjonelle utfordringer ved kommersialisering*. Rapport 1/03. Trondheim: Norsk senter for bygdeforskning.

Innst. 400 L (2010-2011). (2011) *Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om endringer i friluftsloven og straffeloven*. (Oslo): Energi- og miljøkomiteen.

Jacob, G, A. & Schreyer, R. (1980). *Conflict in Outdoor Recreation: A Theoretical Perspective*. *Journal of Leisure Research*, 12(4), 370.

Kaizen AS. (2009). *Markedsundersøkelse - sykkelturisme i det norske markedet 2009*. Hentet 04.05.16 fra: <http://www.nesset.kommune.no/Handlers/fh.ashx?Mid1=425&FilId=1228>.

Kamfjord, G. (2011). *Det helhetlige reiselivsproduktet*. Oslo: Fagspesialisten AS.

Kvale, S. Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervjuet*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Larsen, A. K. (2007). *En enklere metode*. Bergen: Fagbokforlaget.

Odden, A. (2008). *Hva skjer med norsk friluftsliv? En studie av utviklingstrekk i norsk friluftsliv 1970-2004*. Trondheim: NTNU-trykk.

Ostrom, E. (2005). *Understanding Institutional Diversity*. New Jersey: Princeton University Press.

Reisemål Stryn & Nordfjord AS. (2013). *Storstilt satsing på terrengsykling i Nordfjord*. Hentet fra <http://www.nordfjord.no/no/bransje/Nyheter/Desember-2013/Terrengsykling/>.

Reiten M. (2012) *Allmenningsrett og naturvern i Skjåk Kommune – erfaringer fra bruk og vern av ressursene i Skjåk Almending*. (Mastergradsavhandling, Universitetet for miljø og biovitenskap) M. Reiten, Ås.

Reusch, M. (2012). *Allemannsretten – Friluftslivets rettsgrunnlag*. Oslo: Flux forlag.

Reusch, M. (2015, 07.04). Stiens rettsvern. Hentet 04.05 2016, fra <https://allemannsretten.no/2015/04/07/stiens-rettsvern>.

Rønningen K., Elden K. M., Stræte E.K. (2001). *Rapport 6/01*. Trondheim: Bygdeforskning.

Scheve, I. (2015, 07.07.). *Lær stibygging av verdens beste*. Terrensykkel.no Hentet fra <http://www.terrensykkel.no/Telex/Laer-stibygging-av-verdens-beste>.

Schulerud, M. (1974). *Kongevei og fantasi*. Oslo: Cappelen.

Seippel Ø. (2006). Idrett i sivilsamfunnet: Nettverk, innflytelse og sosial kapital. *Institutt for samfunnsforskning*, (2006-01-18), s 3.

Sogn Terrensykkel. (2016). *Vedtekter*. Hentet fra https://www.facebook.com/Sogn-Terrensykkel-135983983265403/info/?tab=page_info.

Statistisk sentralbyrå (2014a). Landbrukseiendommer, 2013. Hentet fra: <https://www.ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/statistikker/laeiby>.

Statistisk sentralbyrå. (2014b). Strukturen i jordbruket. Hentet fra: <https://www.ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/statistikker/stjord/aar/2014-11-27?fane=tabell&sort=nummer&tabell=208060>.

Statsskog. (2016). *Statsallmenninger*. Hentet 11.04.2016 fra <http://www.statskog.no/eiendommene/Sider/Statsallmenninger.aspx>.

Stoltenberg, L. M. (2015). *Terrensykkelturisme - Suksessfaktorer og flaskehals*. (Mastergradavhandling, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet). Brage, Ås.

Svendsen, L.F.H (2009). Moral. *Store Norske Leksikon*. Hentet fra <https://snl.no/moral>.

Tiltnes, J. (2015). *Stisyklister og vandrere på de samme stiene - tiltak som kan bedre brukerforholdet*. (Mastergradavhandling, Høgskolen i Sogn og Fjordane). Brage, Sogndal.

Trailguide. (2016). *Trailguide* (Kart). Hentet 18.04.2016 fra <http://trailguide.no/>.

York E.U., Solli A. & Dyrvik S. (2010). Vi arbeidere er ingen faatallig hær: om husmannsvesenet i Noreg. *Sogn Sogelag*, 8-18.

7.0 Vedlegg

7.1 Vedlegg 1. Intervjuguide.

Syklist	Grunneier
<p>Informasjon om vårt prosjekt, anonymitet og nøytralitet til undersøkelsen. Ikke gi for mye informasjon om stisykling, allemannsrett osv. her.</p> <p><u>Profil</u></p> <ol style="list-style-type: none">1. Kan du fortelle litt om deg selv og ditt forhold til stisykling?2. Hvem driver med stisykling på Sandane?3. Ser du økning i antall stisyklister siden du starta med stisykling?<ol style="list-style-type: none">a. Vokser potensialet?b. Hva er utviklingen innen aktiviteten? <p><u>Forvaltning</u></p> <ol style="list-style-type: none">4. Hva er de beste områdene for stisykling?5. Er det skogsterreng, fjell, myr eller annet terreng?6. På Sandane, er disse områdene statsgrunn, privat grunn/allmenninger?7. Hvilke hensyn tar du mtp naturen, terrengskader, grunneier og andre brukere av utmarka?8. Hvilke verdier og interesser får du av å kunne utøve stisykling i utmark?<ol style="list-style-type: none">a. Er det f. eks rekreasjon,	<p>Informasjon om vårt prosjekt, anonymitet og nøytralitet til undersøkelsen. Ikke gi for mye informasjon om stisykling, allemannsrett osv. her.</p> <p><u>Profil</u></p> <ol style="list-style-type: none">1. Kan du fortelle litt om deg selv og ditt forhold til sti-/terrengsykling?2. Hva slags grunneiere har man på Sandane. Er eiendommene store eller små? Hva slags næringsvirksomhet bedrives det?3. Kan du fortelle litt om størrelsen på din eiendom og eventuell næringsvirksomhet du utfører på denne? <p><u>Forvaltning</u></p> <ol style="list-style-type: none">4. Hvor lenge har eiendommen tilhørt slekta/familien?5. Vil du si litt om hvor viktig forvaltningen og bruken av eiendommen din er for deg? Involverer du deg mye i denne forvaltningen og hvordan ressursene i utmarka di blir nyttet?6. Hvordan forvalter du, og hva er formålet med forvaltningen av dine utmarksarealer?<ol style="list-style-type: none">a. Skape næringsinntekter fra skog, beite, jakt og andre primær-ressurser?b. Skape inntekter fra eiendommen gjennom andre næringer, slik som turisme?c. Bevare urørt natur, ta vare på det biologiske mangfoldet og skjerme dette fra menneskelige inngrep?d. Ønsker du at andre skal kunne bruke

<p>mosjon sosiale behov eller annet som er viktig for deg?</p> <p>b. Har du interesse i å skape inntekter fra stisyklinga gjennom turisme ol.?</p> <p>c. Er naturopplevelsen viktig for deg, og ønsker du at naturen skal bevares mest mulig uten menneskelige inngrep?</p> <p><u>Konflikter</u></p> <p>9. Litt informasjon fra intervjuer om stisykling, konsekvenser av stisykling, allemannsretten vs. stisykling etc.</p> <p>10. Hvor godt kjenner du til disse rettighetene/pliktene i allemannsretten?</p> <p>a. Blir reglene fulgt?</p> <p>11. Hvor godt kjenner du til konsekvensene stisykling har for naturen og grunneiers interesser?</p> <p>12. Ønsker du at det skal bli enklere å</p>	<p>eiendommen din til friluftsliv, idrett og andre aktiviteter?</p> <p>e. Er det viktig for deg å forvalte eiendommen slik at neste generasjon i familien får nytte/utbytte av denne?</p> <p>7. Har du eller eiendommen din andre spesielle særretter/sedvaneretter i utmarka utover den generelle eiendomsretten? F.eks. beiterett?</p> <p><u>Konflikter</u></p> <p>8. Litt informasjon fra intervjuer om stisykling, konsekvenser av stisykling, allemannsretten vs. stisykling etc.</p> <p>9. Hvor godt kjenner du til disse rettighetene/pliktene i allemannsretten?</p> <p>a. Blir reglene fulgt?</p> <p>10. Hvor godt kjenner du til stisykling som aktivitet og eventuelle konsekvenser slik sykling vil ha på din eiendom?</p> <p>11. Hvilke typer aktiviteter synes du at allmennheten skal kunne utføre på din eiendom?</p> <p>a. Tradisjonelt(enkelt) friluftsliv slik som vandring, bærplukking osv.?</p> <p>b. Stisykling?</p> <p>i. Dersom nei. Hvorfor ikke?</p> <p>ii. Dersom ja. Hvorfor er det greit?</p> <p>12. Hvilke forhold har du til stisyklister?</p> <p>a. Føler du at de lytter og er villige til å forebygge konflikter?</p> <p>b. Respekterer de dine interesser?</p> <p>c. Respekterer du at de ønsker å ta i bruk din eiendom til sykling?</p> <p>13. Har du opplevd konflikter med stisyklister på din eiendom?</p>
--	---

<p>ferdes fritt i naturen med stisykkel?</p> <p>a. Er lovverket for strengt?</p> <p>13. Hvilke forhold har du til stisyklistere?</p> <p>a. Føler du at de lytter og er villige til å forebygge konflikter?</p> <p>b. Respekterer de dine interesser?</p> <p>c. Respekterer du at de ønsker å ta i bruk din eiendom til sykling?</p> <p>14. Har du opplevd konflikter med grunneiere?</p> <p>a. Dersom ja; utdyp konflikten og hvorfor dette er et problem.</p> <p>b. Dersom nei; hvordan har man unngått konflikt</p> <p>15. Har du forslag til tiltak som kan dempe/forebygge eventuelle konflikter?</p> <p><u>Konfliktløsning</u></p> <p>Presenter masterplanen som Rekkje utviklar, samt andre tiltak som blir gjort for å utvikle stisyklingen og dempe konfliktnivået.</p>	<p>a. Dersom ja; utdyp konflikten og hvorfor dette er et problem for deg.</p> <p>b. Dersom nei; hvordan har man unngått konflikt</p> <p>14. Har du forslag til tiltak som kan dempe/forebygge eventuelle konflikter?</p> <p><u>Konfliktløsning</u></p> <p>Presenter masterplanen som Rekkje utviklar, samt andre tiltak som blir gjort for å utvikle stisyklingen og dempe konfliktnivået.</p> <p>15. Har du kjennskap til denne satsingen fra kommunen og Destinasjon Nordfjord?</p> <p>16. Hvordan stiller du deg til disse tiltakene? (Ta opp hvert enkelt tiltak)</p> <p>a. Dersom negativ; utdyp og hvorfor dette er et problem for deg</p> <p>b. Dersom positiv; hvorfor synes du dette er gode tiltak</p> <p>17. Hvordan stiller du deg til en eventuell frivillig løypeavgift som kompenserer for skade og restaurerer terrengskade på din eiendom?</p> <p>18. Føler du at dine interesser blir ivaretatt når det skal utvikles en masterplan for stisykling i området?</p> <p>a. Dersom nei, hvordan føler du at grunneierens interesser skulle vært inkludert i denne utviklingen?</p> <p>b. Dersom ja; hvordan blir de ivaretatt?</p> <p>19. Har du noen ideer eller tanker om hvordan stisykling kan komme grunneiere til gode gjennom inntekter eller andre verdier</p> <p>20. Mange interessenter, formelle og uformelle institusjoner er involvert og har interesse i konflikter mellom stisyklistere og grunneiere.</p>
--	--

<p>16. Har du kjennskap til denne satsingen fra kommunen og Destinasjon Nordfjord?</p> <p>17. Hvordan stiller du deg til disse tiltakene? (Ta opp hvert enkelt tiltak)</p> <p style="padding-left: 40px;">a. Dersom negativ; utdyp og hvorfor dette er et problem for deg</p> <p style="padding-left: 40px;">b. Dersom positiv; hvorfor synes du dette er gode tiltak</p> <p>18. Hvordan stiller du deg til en eventuell frivillig løypeavgift som kompenserer for skade og restaurerer terrengskade på privat eiendom?</p> <p>19. Har du noen ideer eller tanker om hvordan stisykling kan komme grunneiere til gode gjennom inntekter eller andre verdier</p> <p>20. Mange interessenter, formelle og uformelle institusjoner er involvert og har interesse i konflikter mellom stisyklistere og grunneiere. Hvordan mener du at man kan forebygge eller løse konflikter og motstridende interesser?</p>	<p>Hvordan mener du at man kan forebygge eller løse konflikter og motstridende interesser?</p>
--	--

7.2 Vedlegg 2. Samtykkeskjema.

Skjema for samtykke

I forbindelse med bacheloroppgave i reiselisledelse har Viktor Persson, Kenneth Fugelsø og Hallgeir Garmo gjennomført intervju.

Spørsmålene vil være i forhold til problemstillingen vår:

Stisykling på privat eiendom: Tiltak for å dempe brukerkonflikter mellom stisyklister og grunneiere.

Med samtykke fra respondenten vil informasjon fra intervjuet bli brukt i besvarelsen.

Anonymitet? (Kryss bak)

Ja

Nei

Med vennlig hilsen

Viktor Persson, Kenneth Fugelsø og Hallgeir Garmo

Høgskulen i Sogn og Fjordane

Informert samtykke:

Peter Andreassen Sandane 7/3-16

Namn på respondenten, dato/sted

Hallgeir Garmo 7/3-16

Namn på intervjuer, dato/sted

Skjema for samtykke

I forbindelse med bacheloroppgave i reiselisledelse har Viktor Persson, Kenneth Fugelsø og Hallgeir Garmo gjennomført intervju.

Spørsmålene vil være i forhold til problemstillingen vår:

Stisykling på privat eiendom: Tiltak for å dempe brukerkonflikter mellom stisyklister og grunneiere.

Med samtykke fra respondenten vil informasjon fra intervjuet bli brukt i besvarelsen.

Anonymitet? (Kryss bak)

Ja

Nei

Med vennlig hilsen

Viktor Persson, Kenneth Fugelsø og Hallgeir Garmo

Høgskulen i Sogn og Fjordane

Informert samtykke:

Aild Røpper, 03.03.2016, Sandsne

Namn på respondenten, dato/sted

Viktor Persson 03.03.2016

Namn på intervjuer, dato/sted

Skjema for samtykke

I forbindelse med bacheloroppgave i reiselisledelse har Viktor Persson, Kenneth Fugelsø og Hallgeir Garmo gjennomført intervju.

Spørsmålene vil være i forhold til problemstillingen vår:

Stisykling på privat eiendom: Tiltak for å dempe brukerkonflikter mellom stisyklister og grunneiere.

Med samtykke fra respondenten vil informasjon fra intervjuet bli brukt i besvarelsen.

Anonymitet? (Kryss bak)

Ja

Nei

Med vennlig hilsen

Viktor Persson, Kenneth Fugelsø og Hallgeir Garmo

Høgskulen i Sogn og Fjordane

Informert samtykke:

Namn på respondenten, dato/sted

Namn på intervjuer, dato/sted

Bjørn Dohm's Husby 3/3-16 Sandane
Willebrøck 03.03.2016

Skjema for samtykke

I forbindelse med bacheloroppgave i reiselisledelse har Viktor Persson, Kenneth Fugelsø og Hallgeir Garmo gjennomført intervju.

Spørsmålene vil være i forhold til problemstillingen vår:

Stisykling på privat eiendom: Tiltak for å dempe brukerkonflikter mellom stisyklister og grunneiere.

Med samtykke fra respondenten vil informasjon fra intervjuet bli brukt i besvarelsen.

Anonymitet? (Kryss bak)

Ja

Nei

Med vennlig hilsen

Viktor Persson, Kenneth Fugelsø og Hallgeir Garmo

Høgskulen i Sogn og Fjordane

Informert samtykke:

Ingrid Fjellestad

Namn på respondenten, dato/sted

Viktor Persson 14/3-10

Namn på intervjuer, dato/sted

Skjema for samtykke

I forbindelse med bacheloroppgave i reiselisledelse har Viktor Persson, Kenneth Fugelsø og Hallgeir Garmo gjennomført intervju.

Spørsmålene vil være i forhold til problemstillingen vår:

Stisykling på privat eiendom: Tiltak for å dempe brukerkonflikter mellom stisyklister og grunneiere.

Med samtykke fra respondenten vil informasjon fra intervjuet bli brukt i besvarelsen.

Anonymitet? (Kryss bak)

Ja

Nei

Med vennlig hilsen

Viktor Persson, Kenneth Fugelsø og Hallgeir Garmo

Høgskulen i Sogn og Fjordane

Informert samtykke:

Perle Lidstien 23/2-16

Namn på respondenten, dato/sted

Hallgeir Garmo 23/2-16

Namn på intervjuer, dato/sted

Skjema for samtykke

I forbindelse med bacheloroppgave i reiselisedelse har Viktor Persson, Kenneth Fugelsø og Hallgeir Garmo gjennomført intervju.

Spørsmålene vil være i forhold til problemstillingen vår:

Stisykling på privat eiendom: Tiltak for å dempe brukerkonflikter mellom stisyklister og grunneiere.

Med samtykke fra respondenten vil informasjon fra intervjuet bli brukt i besvarelsen.

Anonymitet? (Kryss bak)

Ja

Nei

Med vennlig hilsen

Viktor Persson, Kenneth Fugelsø og Hallgeir Garmo

Høgskulen i Sogn og Fjordane

Informert samtykke:

Bjørn Kalsnes

Namn på respondenten, dato/sted

Hallgeir Garmo

5/4-16

Sogndal

Namn på intervjuer, dato/sted

Skjema for samtykke

I forbindelse med bacheloroppgave i reiselisedelse har Viktor Persson, Kenneth Fugelsø og Hallgeir Garmo gjennomført intervju.

Spørsmålene vil være i forhold til problemstillingen vår:

Stisykling på privat eiendom: Tiltak for å dempe brukerkonflikter mellom stisyklister og grunneiere.

Med samtykke fra respondenten vil informasjon fra intervjuet bli brukt i besvarelsen.

Anonymitet? (Kryss bak)

Ja

Nei

Med vennlig hilsen

Viktor Persson, Kenneth Fugelsø og Hallgeir Garmo

Høgskulen i Sogn og Fjordane

Informert samtykke:

_____ 7/7-16

Namn på respondenten, dato/sted

Hallgeir Garmo 7/3-16

Namn på intervjuer, dato/sted